

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

До захисту допустити:

Завідувач кафедри

 Максим БУЛИК

«11» травня 2026 р.

«ПАРТІЙНІ ПРОЦЕСИ В УГОРЩИНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ»

Кваліфікаційна робота здобувача вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньо-професійної програми «Політологія»

Гаманюка Дмитра Ігоровича

Науковий керівник: Булик Максим Володимирович, к.політ.н., доцент, доцент кафедри політології та міжнародних відносин

Рецензент: Фесенко Микола Васильович, д.політ.н., провідний науковий співробітник відділу трансатлантичних досліджень Інституту всесвітньої історії НАН України

Кваліфікаційна робота захищена з оцінкою 82 / В / добре

Секретар ЕК

Максим БУЛИК

«12» червня 2026 р.

Київ – 2026

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ПІДРУНТЯМ РОЗВИТКУ ПАРТІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УГОРЩИНІ	8
РОЗДІЛ 2. ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ УГОРСЬКОЇ ПАРТІЙНОЇ СИСТЕМИ. РОЗДІЛ 3. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПАРТІЙНОЇ СИСТЕМИ УГОРЩИНИ	23
ВИСНОВКИ.....	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	54

ВСТУП

Актуальність. У сучасних умовах трансформації політичних систем країн Центральної Європи особливої наукової та практичної значущості набуває вивчення особливостей розвитку партійних процесів в Угорщині. Після демократичних змін кінця 1980-х років угорська політична система пройшла складний шлях від формування конкурентної багатопартійності до поступової концентрації політичної влади навколо партії «Фідес» та її лідера Віктора Орбана. Упродовж останнього десятиліття Угорщина стала одним із найбільш дискусійних прикладів трансформації демократичних інститутів у межах Європейського Союзу, що супроводжувалося змінами виборчого законодавства, конституційними реформами, посиленням впливу правлячої партії на державні інститути та переосмисленням ролі політичної опозиції.

Особливу актуальність дослідження зумовлює той факт, що угорський досвід розвитку партійної системи демонструє складні взаємозв'язки між нормативно-правовим регулюванням політичної конкуренції, функціонуванням виборчих механізмів та реальним балансом політичних сил. У цьому контексті Угорщина є важливим прикладом для аналізу впливу інституційних змін на характер партійної боротьби, рівень політичного плюралізму та стійкість демократичних процедур.

Додаткової актуальності темі надають події 2024–2026 років, які засвідчили появу нових тенденцій у розвитку угорських партійних процесів. Формування та стрімке зростання партії «Тиса» на чолі з Петером Мадяром, її успіх на виборах до Європейського парламенту, а згодом перемога на парламентських виборах 2026 р. стали важливими чинниками трансформації політичного простору країни. Вперше за тривалий час в Угорщині сформувалася політична сила, здатна скласти реальну конкуренцію «Фідес» та змінити усталений баланс політичних сил. Це актуалізує необхідність

комплексного аналізу сучасного стану угорської партійної системи, особливостей функціонування її основних політичних акторів та перспектив подальшого розвитку.

Науковий інтерес до дослідження також обумовлений впливом внутрішньополітичних процесів в Угорщині на розвиток європейської інтеграції, діяльність Європейського Союзу та регіональну безпеку. Для України ця проблематика має додаткове значення з огляду на важливість українсько-угорських відносин, позицію Будапешта щодо підтримки України в умовах російсько-української війни, а також можливі зміни зовнішньополітичного курсу Угорщини після трансформації її партійно-політичного середовища.

Таким чином, дослідження партійних процесів в Угорщині на сучасному етапі є актуальним як з теоретичного, так і з практичного погляду, оскільки дозволяє виявити закономірності функціонування сучасних партійних систем, оцінити вплив інституційних реформ на політичну конкуренцію та визначити перспективи подальшого розвитку угорської демократії в умовах зміни політичного ландшафту країни.

Об'єкт дослідження – партійна система Угорщини.

Предмет вивчення – партійні процеси в Угорщині на сучасному етапі.

Мета дослідження: проаналізувати особливості трансформації партійних процесів в Угорщині на сучасному етапі.

Для досягнення мети перед нами були поставлені наступні наукові **завдання:**

- проаналізувати нормативно-правове підґрунтя розвитку партійних процесів в Угорщині;
- визначити особливості історичного розвитку угорської партійної системи, зокрема охарактеризувати провідні політичні партії на різних етапах;
- охарактеризувати сучасний стан та перспективи розвитку партійної системи Угорщини;

- визначити перспективи розвитку угорсько-українських відносин з урахуванням зсувів в партійній системі Угорщини.

В межах дослідження використовувався широкий спектр наукової літератури та джерел, що дозволяє комплексно проаналізувати еволюцію та сучасний стан партійних процесів в Угорщині. Серед наукової літератури можна виділити кілька змістовних груп.

По-перше, концептуально-теоретичну основу дослідження становлять класичні та сучасні праці з теорії демократії, партійних систем і політичних режимів, які дозволяють інтерпретувати угорський кейс у ширшому порівняльному контексті. До цієї групи належать роботи Дж. К. Куранта, К. Шеппеле, Я. Корнаї, А. Енеді, Б. Магяра, К.-Л. Пап, А. Енеді, А. Ага, Р. Романюка та В. Литвина. У цих дослідженнях розкриваються механізми трансформації посткомуністичних режимів, феномен демократичного відкату, інституційна інженерія виборчих систем та формування домінантних партійних моделей. Їхні підходи дозволяють пояснити специфіку угорської політичної системи як приклад поєднання формально демократичних інститутів із тенденціями концентрації влади.

По-друге, важливий блок становлять праці, присвячені безпосередньо політичному розвитку Угорщини, трансформації партійної системи та еволюції режиму Віктора Орбана. Це дослідження Д. Ткача, Д. Ратушного, Ю. Остапця, А. Радька, а також аналітичні роботи міжнародних дослідників К. Шеппеле, А. Ага, Б. Магяра та К.-Л. Пап. У цих працях аналізується перехід від конкурентної демократії до моделі електоральної автократії, роль виборчих реформ у закріпленні домінування ФІДЕС, а також процес поступової інституційної асиметрії, що визначав логіку партійної конкуренції в 2010–2020-х роках.

В межах джерельної бази також можна виокремити кілька тематичних груп.

По-перше, це нормативно-правові акти Угорщини та офіційні документи, які визначають інституційні засади функціонування політичної

системи. До них належать Основний Закон Угорщини (Fundamental Law / Alaptörvény), положення щодо конституційного устрою, виборчого процесу, діяльності парламенту, а також закони про вибори депутатів Державних зборів (Act XXXIV of 1989, Act CCIII of 2011, Act XXXVI of 2013) та інші пов'язані нормативні акти. Вони формують правову основу організації партійної конкуренції та визначають механізми політичного представництва.

По-друге, офіційні дані та матеріали виборчих органів, зокрема результати парламентських виборів, інформація про склад Національних зборів та роботу парламентських інституцій. Ці джерела забезпечують емпіричну базу для аналізу змін у партійній системі та динаміки електоральної підтримки політичних сил.

По-третє, аналітичні звіти міжнародних організацій та дослідницьких центрів (VTI Project, Cato Institute, National Institute for Strategic Studies), які містять оцінки стану демократії, верховенства права, медіасередовища та політичної конкуренції в Угорщині, та публіцистичні та інформаційні ресурси (Euronews, УНІАН, Суспільне, Главком, Європейська правда), які відображають актуальні політичні події, позиції ключових акторів та реакцію міжнародного середовища на трансформації угорської політики.

Таким чином, залучена література та джерела формують багаторівневу міждисциплінарну базу дослідження, що поєднує теоретичні концепції політичної науки, емпіричні дослідження трансформацій партійних систем, нормативно-правові акти та актуальні аналітичні матеріали, забезпечуючи цілісне розуміння еволюції партійних процесів в Угорщині.

Методи дослідження. Наше дослідження передбачало використання широкого кола різноманітних загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, зокрема системний підхід, проблемний підхід та метод історизму, аналіз та синтез, статистичний метод, якісний аналіз тексту, контент аналіз, аналіз поняттєвих категорій, прогностичний метод та метод моделювання. Комплексне застосування всіх наведених вище методів дослідження дало нам змогу досягти поставлених мети та наукових завдань.

Наукова новизна. Вперше до української історіографії вводиться ряд джерел, які дають можливість дослідити особливості трансформації партійної системи сучасної Угорщини.

Практичне значення. Матеріали й отримані результати можуть використовуватися в навчальному процесі при підготовці спецкурсів з партійних систем країн світу, партології, зовнішньої політики України

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Основний зміст роботи викладений на 54 сторінках. Список використаних джерел складається з 60 найменувань на 6 аркушах.

РОЗДІЛ 1.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ПІДГРУНТЯМ РОЗВИТКУ ПАРТІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УГОРЩИНІ

Формування сучасної партійної системи Угорщини нерозривно пов'язане зі становленням нових нормативно-правових засад функціонування політичної системи держави наприкінці 1980-х років. Саме законодавчі зміни періоду демократичного транзиту визначили інституційні рамки політичної конкуренції, порядок участі партій у виборчому процесі та механізми представництва суспільних інтересів у вищому законодавчому органі країни. У цьому контексті особливого значення набуває аналіз виборчої системи, оскільки вона стала одним із ключових інструментів формування нової моделі партійної демократії в Угорщині. Перехід від однопартійної соціалістичної системи до демократичного політичного режиму супроводжувався складним процесом пошуку компромісу між різними політичними силами щодо майбутніх правил виборчої боротьби. У 1989 році, в умовах демонтажу комуністичної системи та підготовки до проведення перших вільних парламентських виборів, було сформовано нову виборчу систему, яка мала забезпечити як політичний плюралізм, так і стабільність державного управління. Саме тоді закладалися правові основи розвитку партійних процесів, що значною мірою визначають особливості функціонування угорської політичної системи до сьогодні.

Після виведення радянських військ та початку демократичних перетворень в Угорщині було ухвалено перехідний Закон № 34 від 1989 року «Про вибори депутатів Державних зборів», який запровадив одну з найбільш складних виборчих моделей у Центрально-Східній Європі [25]. В її основу було покладено змішаний принцип формування парламенту, що поєднував елементи мажоритарного та пропорційного представництва. Закон передбачав

розподіл 386 депутатських мандатів між трьома рівнями виборчої системи: 176 місць обиралися в одномандатних округах, 152 мандати розподілялися за регіональними партійними списками, а ще 58 компенсаційних мандатів — за загальнонаціональними списками на основі невикористаних голосів виборців [50].

Створення такої моделі стало результатом тривалих політичних переговорів між основними учасниками демократичного переходу. Історичні партії, серед яких провідну роль відігравали Незалежна партія дрібних господарів, Християнсько-демократична партія та Соціал-демократична партія Угорщини, виступали за запровадження системи партійних списків на територіальному рівні. Натомість реорганізована Угорська соціалістична партія та Союз вільних демократів підтримували збереження одномандатних округів, які існували ще в період соціалістичного режиму. Партія ФІДЕС займала проміжну позицію та відстоювала ідею змішаної виборчої системи, яка б поєднувала переваги обох підходів [20].

Позиції політичних сил відображали різні бачення майбутнього демократичного устрою країни. Прихильники мажоритарного представництва наголошували на необхідності збереження безпосереднього зв'язку між депутатом та виборцями конкретного округу. На їхню думку, саме персоніфіковане представництво забезпечувало підзвітність обраних політиків та підвищувало рівень довіри громадян до нових демократичних інститутів. Натомість прихильники пропорційної системи вважали, що лише партійне представництво здатне гарантувати розвиток справжнього політичного плюралізму та сприяти інституціоналізації партійної системи. Такої позиції дотримувалися Угорський демократичний форум, християнські демократи, Незалежна партія дрібних господарів і частково ФІДЕС [20].

Необхідність компромісу значною мірою пояснювалася специфікою суспільно-політичної ситуації в Угорщині наприкінці 1980-х років. Попри активізацію політичного життя та появу нових партій, рівень суспільної довіри до політичних організацій залишався невисоким. Більшість громадян не мала

досвіду участі у конкурентній політиці, а самі партії лише розпочинали процес формування власних організаційних структур. За таких умов повна відмова від одномандатних округів могла призвести до ще більшого відчуження виборців від політичного процесу. Саме тому під час переговорів було вироблено компромісне рішення у вигляді змішаної виборчої системи, яка одночасно забезпечувала персональне та партійне представництво. У результаті було створено складну трирівневу систему розподілу депутатських мандатів. Її особливістю стало поєднання двох базових принципів виборчого права — мажоритарного та пропорційного — через використання трьох окремих каналів трансформації голосів виборців у парламентські мандати. Саме тому угорську модель часто характеризують як трьохканальну виборчу систему [20].

Перший канал охоплював вибори в одномандатних округах. Тут розподілялися 176 мандатів за мажоритарною системою абсолютної більшості у два тури. Кількість округів була визначена таким чином, щоб на один виборчий округ припадало приблизно 60 тис. виборців. Для перемоги кандидат мав отримати понад половину дійсних голосів за умови участі не менше 50 % зареєстрованих виборців. Якщо жоден із кандидатів не досягав такого результату, призначався другий тур голосування [25].

Особливістю угорської моделі було те, що до другого туру могли проходити не лише три кандидати з найкращими результатами, а й усі претенденти, які набрали понад 15 % голосів виборців. Такий підхід забезпечував ширше представництво політичних сил та зменшував ризик монополізації виборчого процесу найбільшими партіями. Одночасно система стимулювала формування міжпартійних домовленостей та коаліцій ще до завершення виборчого циклу [20].

Другий канал передбачав розподіл 152 депутатських мандатів за територіальними партійними списками. Для цього територія країни була поділена на 20 багатомандатних округів із магнітудою від 4 до 28 мандатів. Голосування здійснювалося за закритими партійними списками, причому

виборець мав право підтримати лише одну політичну силу. Виборчий процес також передбачав можливість проведення двох турів голосування залежно від рівня явки виборців [25].

У випадку визнання першого туру таким, що відбувся, розподіл мандатів здійснювався на основі квоти Хагенбаха—Бішоффа із застосуванням принципу найбільшого залишку. Голоси, які не були використані під час розподілу мандатів, передавалися до третього рівня системи як компенсаційні. Якщо ж результати визначалися за підсумками другого туру, усі голоси автоматично набували статусу компенсаційних, а нерозподілені мандати передавалися для подальшого розподілу на загальнонаціональному рівні. Важливим елементом виборчої моделі стало встановлення прохідного бар'єра. Спочатку для участі в розподілі компенсаційних мандатів партія мала набрати не менше 4 % голосів виборців у загальнодержавному масштабі. Згодом цей показник було підвищено до 5 %, що відповідало поширеній європейській практиці та мало сприяти зменшенню політичної фрагментації парламенту [20].

Третій канал виборчої системи був найбільш оригінальним елементом угорської моделі. На цьому рівні окремого голосування не проводилося. Для розподілу мандатів використовувалися так звані компенсаційні голоси, тобто голоси виборців, які не забезпечили отримання мандатів на попередніх рівнях. До мінімальних 58 компенсаційних мандатів додавалися також місця, які залишалися нерозподіленими в регіональних округах. Розподіл здійснювався між партіями, що подолали виборчий бар'єр, за методом д'Ондта, який забезпечував певну перевагу більшим політичним силам, одночасно зберігаючи пропорційність представництва [25].

Важливим етапом розвитку партійних процесів в Угорщині стали конституційні та виборчі перетворення, реалізовані після повернення до влади партії «Фідес» на чолі з Віктором Орбаном у 2010 р. Саме в цей період відбулися суттєві зміни у нормативно-правовому регулюванні політичної конкуренції, функціонування державних інститутів та організації виборчого

процесу. У результаті проведених реформ трансформувалися не лише механізми формування представницьких органів влади, а й умови діяльності політичних партій, що безпосередньо вплинуло на конфігурацію партійної системи країни та співвідношення політичних сил.

Після переконливої перемоги на парламентських виборах 2010 р. коаліція ФІДЕС–ХДНП отримала конституційну більшість у Державних зборах. Це надало уряду можливість здійснювати масштабні інституційні перетворення без необхідності пошуку компромісів з опозиційними силами. У політичній практиці країни поступово сформувалася модель, за якої законодавча, виконавча та значною мірою судова влада почали функціонувати в тісній взаємодії з правлячою політичною силою. Віктор Орбан охарактеризував новий політичний курс як «систему національної співпраці», водночас наголошуючи на необхідності побудови так званої «неліберальної демократії». Унаслідок цього політична система Угорщини почала набувати рис домінування однієї партії, хоча формально багатопартійний характер політичного режиму був збережений [32].

Ключовою подією цього періоду стало ухвалення нового Основного Закону Угорщини. 18 квітня 2011 р. Державні збори 262 голосами представників парламентської більшості схвалили нову Конституцію країни, а вже 25 квітня того ж року Президент Угорщини Пал Шмітт підписав відповідний документ. Згідно із Заключними положеннями Основний Закон набув чинності 1 січня 2012 р. [32].

Прийняття нової Конституції стало не лише символом завершення посткомуністичного етапу розвитку держави, а й важливим інструментом інституціонального закріплення політичного домінування правлячої коаліції. Основний Закон значно розширив можливості держави щодо регулювання суспільних процесів та передбачив ухвалення великої кількості так званих кардинальних законів, для внесення змін до яких необхідна підтримка двох третин депутатського корпусу. Такий механізм створив додаткові гарантії збереження ухвалених рішень навіть у разі зміни політичної більшості в

парламенті. Фактично низка ключових напрямів державної політики була виведена за межі звичайного законодавчого процесу та переведена у сферу конституційного регулювання [32].

Суттєвих змін зазнала й система конституційного контролю. Якщо в попередній період Конституційний суд Угорщини вважався одним із найвпливовіших органів судової влади в Центрально-Східній Європі, то після реформи його повноваження були істотно звужені. Суд втратив можливість оцінювати зміст конституційних поправок і положень Основного Закону. Відтепер він може перевіряти лише дотримання процедурних вимог під час ухвалення та оприлюднення конституційних актів. Таким чином, контроль за змістовною відповідністю нових норм демократичним принципам був значною мірою усунутий із компетенції КС [43].

Водночас за Конституційним судом збереглися окремі важливі інструменти впливу. Зокрема, він отримав право оцінювати бюджетне та податкове законодавство у випадках, коли такі акти можуть порушувати фундаментальні права людини, включаючи право на життя, людську гідність, захист персональних даних, свободу совісті, думки та релігії [44]. Проте навіть у цих сферах можливості судового контролю стали значно вужчими порівняно з попереднім періодом.

Особливо важливим наслідком конституційної реформи стало скасування прецедентного значення рішень Конституційного суду, ухвалених до набрання чинності новим Основним Законом. Відповідно до нових норм попередня двадцятирічна практика конституційного правосуддя втратила юридичну силу як джерело правової аргументації. Хоча наслідки раніше ухвалених рішень зберігалися, новий склад суду вже не був зобов'язаний спиратися на сформовану доктрину конституційного права [45]. Це означало фактичний розрив із правовою традицією, яка формувалася з початку демократичних перетворень 1990-х років.

Паралельно з конституційними змінами було проведено масштабну реформу виборчого законодавства. До 2014 р. парламент Угорщини складався

з 386 депутатів, які обиралися за складною змішаною системою. Однак після формування другого уряду Віктора Орбана у 2010 р. розпочався процес докорінного перегляду виборчих правил. Результатом стала поява Закону ССШ від 2011 р., який повністю змінив порядок формування Державних зборів [36].

Варто зазначити, що підготовка реформи відбувалася без широких консультацій із політичними партіями, експертним середовищем та громадськістю. Законопроект був ухвалений парламентом 23 грудня 2011 р. виключно голосами представників урядової більшості. Значна частина дослідників розглядає цей крок як один із перших проявів неліберальної трансформації угорського політичного режиму, коли виборче законодавство починає використовуватися як інструмент зміцнення позицій чинної влади [50].

Одним із найпомітніших результатів реформи стало скорочення чисельності парламенту з 386 до 199 депутатів. Нова система передбачала обрання 106 парламентарів у одномандатних округах за мажоритарним принципом та 93 депутатів за пропорційною системою в межах єдиного загальнонаціонального виборчого округу. Таким чином, трирівнева виборча модель була замінена значно простішою дворівневою конструкцією [50].

Пропорційна складова виборів ґрунтується на голосуванні за партійні списки із застосуванням методу д'Ондта. Цей спосіб розподілу мандатів забезпечує відносно пропорційне представництво, однак водночас створює певні переваги для політичних сил, які отримують найбільшу підтримку виборців. Додатковим обмеженням залишився виборчий бар'єр: 5 % для окремих партій, 10 % для союзів двох партій та 15 % для коаліцій із трьох і більше учасників [50].

Однією з найбільш дискусійних новацій стала зміна механізму врахування так званих «втрачених голосів». Якщо раніше до компенсаційного розподілу включалися переважно голоси кандидатів, які програли в округах, то після реформи аналогічна можливість була надана й переможцям.

Надлишкові голоси, які перевищували мінімально необхідний рівень для перемоги в окрузі, також зараховувалися до загальнонаціонального списку. Подібна модель отримала назву «компенсації переможцю» та значно посилила ефект концентрації мандатів на користь найбільш успішної партії. Ще однією важливою зміною стало збільшення частки депутатів, які обираються в одномандатних округах. Якщо до реформи таких мандатів було приблизно 46 %, то після 2011 р. їхня частка зросла до 53 %. Це посилює вплив мажоритарного компонента та сприяло концентрації парламентського представництва навколо великих політичних сил [36].

Особливу увагу дослідників привернула зміна меж виборчих округів. На думку низки експертів, новий територіальний поділ був здійснений таким чином, щоб створити додаткові переваги для ФІДЕС. Зокрема, опозиційно налаштовані виборці концентрувалися у великих округах, тоді як території з високим рівнем підтримки урядової партії поділялися на декілька округів. У науковій літературі такі практики традиційно визначаються поняттям «джеррімендеринг» або маніпулятивне перекроювання меж виборчих округів [36].

Крім того, було ліквідовано двотурову систему виборів в одномандатних округах. Раніше кандидат для перемоги мав отримати абсолютну більшість голосів або брати участь у другому турі. Після реформи достатньою стала проста відносна більшість. Це створило сприятливі умови для партії влади в умовах фрагментації опозиційного табору. Показово, що вже на виборах 2014 р. кандидати ФІДЕС здобули приблизно 85 % одномандатних округів, хоча в багатьох випадках їхня підтримка не перевищувала 50 % голосів виборців [36].

Подальші зміни виборчого законодавства були пов'язані з розширенням електоральної бази правлячої партії. Зокрема, право голосу отримали етнічні угорці, які проживають за межами країни. Одночасно були спрощені вимоги до реєстрації нових політичних партій. Наслідком цього стало різке збільшення кількості формально зареєстрованих політичних організацій. Якщо до виборів 2014 р. було створено понад 100 нових партій, то до 2018 р.

їхня кількість наблизилася до 250. Значна частина таких структур фактично не здійснювала політичної діяльності та використовувалася переважно для отримання державного фінансування або розпорошення опозиційного електорату. Надалі уряд змінив підхід до регулювання партійної діяльності. Під приводом боротьби з так званими «фейковими партіями» у 2020 р. були суттєво посилені вимоги до висування загальнонаціональних партійних списків. Якщо раніше для участі у виборах достатньо було висунути кандидатів у 27 округах, то нові правила вимагали наявності кандидатів щонайменше у 71 з 106 округів, включаючи Будапешт та більшість адміністративних одиниць країни. Для невеликих і новостворених партій такі умови стали значно складнішими, що об'єктивно посилює позиції великих політичних гравців та ускладнило доступ нових сил до парламентського представництва [36].

Таким чином, конституційна та виборча реформи 2011–2020 рр. суттєво змінили нормативно-правове середовище функціонування партійної системи Угорщини. Формально зберігши багатопартійність і конкурентний характер виборів, нові правила створили низку інституційних переваг для правлячої коаліції ФІДЕС–ХДНП. Це сприяло стабілізації її домінуючого становища в політичній системі та суттєво вплинуло на характер міжпартійної конкуренції в сучасній Угорщині [50].

Важливою складовою нормативно-правового підґрунтя розвитку партійних процесів в Угорщині є законодавче регулювання діяльності Державних зборів, статусу депутатів та функціонування виборчої системи. Саме ці інститути визначають умови політичної конкуренції, механізми представництва суспільних інтересів та можливості політичних партій впливати на процес ухвалення державних рішень. Особливого значення вони набули після конституційних і виборчих реформ, реалізованих урядом Віктора Орбана, які істотно змінили співвідношення між принципами пропорційного представництва та мажоритарного формування влади.

Відповідно до Основного Закону Угорщини організація та діяльність парламенту регламентуються спеціальними Правилами внутрішнього розпорядку Державних зборів. Конституційні норми закріплюють право кожного повнолітнього громадянина Угорщини брати участь у виборах як виборець і кандидат. Базові положення щодо правового статусу парламентарів містяться безпосередньо в Основному Законі, тоді як деталізоване регулювання здійснюється окремим нормативним актом «Про права, обов'язки та винагороду депутатів» (Ogytv.) [28].

Одним із фундаментальних принципів угорського парламентаризму виступає принцип вільного депутатського мандата. Конституція визначає, що всі депутати мають рівні права та обов'язки, здійснюють свою діяльність в інтересах суспільства і не можуть отримувати обов'язкових вказівок від політичних партій, організацій чи окремих осіб. Таким чином, після отримання депутатського мандата парламентар формально не пов'язаний імперативними зобов'язаннями перед виборцями або політичною силою, яка забезпечила його обрання. Передбачається, що він діє відповідно до власних переконань, політичного досвіду та суспільного інтересу [42].

Повноваження депутата виникають із моменту його обрання та припиняються одночасно із завершенням каденції парламенту або достроково внаслідок смерті, добровільної відставки, втрати права бути обраним, встановлення конфлікту інтересів чи систематичної відсутності на засіданнях Державних зборів протягом одного року. Особливе місце в системі парламентського права займає інститут несумісності мандата з іншими видами діяльності. Законодавство встановлює широкий перелік посад і функцій, які не можуть поєднуватися з депутатським статусом, що має забезпечити незалежність парламентарів та дотримання принципу поділу влади [42].

Депутат наділений широким спектром прав, необхідних для здійснення парламентської діяльності. До них належать право законодавчої ініціативи, право виступу під час парламентських дебатів, право отримання інформації від органів державної влади, участь у голосуванні та роботі комітетів.

Одночасно закон покладає на нього обов'язок брати участь у пленарних засіданнях і роботі парламентських структур. Таким чином забезпечується поєднання представницької та контрольної функцій парламенту. Важливу роль у діяльності Державних зборів відіграє Голова парламенту. Його обирають із числа депутатів на установчому засіданні разом із заступниками та секретарями. Голова здійснює загальне керівництво парламентською діяльністю, відкриває і веде засідання, стежить за дотриманням Регламенту, оголошує результати голосувань та координує роботу комітетів. Крім того, саме він вносить пропозиції щодо структури парламентських комітетів, їхньої чисельності та персонального складу [42].

Особливістю угорського парламентаризму є значна роль депутатських фракцій. Вони формуються представниками однієї політичної партії або її правонаступника, які потрапили до парламенту за національними списками. Кожна фракція обирає власного голову та керівний склад. Незважаючи на дію принципу вільного мандата, депутат має право вийти зі складу фракції, після чого набуває статусу незалежного парламентаря. Лише через шість місяців він може вступити до іншої депутатської групи. Фракції виконують низку важливих функцій. Вони забезпечують координацію діяльності депутатів однієї політичної сили, сприяють формуванню єдиної позиції під час голосувань, беруть участь у розподілі посад у парламенті та впливають на порядок денний пленарних засідань. Через діяльність фракцій політичні партії реалізують свої програмні цілі в парламентському процесі та забезпечують політичну структурування роботи законодавчого органу [54].

Показовим є склад Державних зборів, сформований після парламентських виборів 2022 р. На установчому засіданні було оголошено про створення дев'яти депутатських фракцій. Дві з них представляли правлячу коаліцію — ФІДЕС–УГС та Християнсько-демократичну народну партію. Опозиційний табір був представлений сімома політичними силами: «Демократичною коаліцією», «Йоббіком», рухом «Моментум», Угорською соціалістичною партією, партією «Наша Батьківщина», партією «Діалог для

Угорщини» та партією «Політика може бути іншою» [47]. Така конфігурація демонструє високий рівень фрагментації опозиційного середовища на тлі консолідованого провладного блоку.

Значний вплив на діяльність парламенту здійснює система комітетів. Відповідно до законодавства вони можуть бути постійними, спеціальними, слідчими або створюватися для представництва національних меншин. Постійні комітети виконують функції попереднього розгляду законопроектів, контролю за діяльністю уряду, підготовки висновків та рекомендацій щодо ключових напрямів державної політики [42].

У парламенті скликання 2022 р. функціонують 16 постійних комітетів, серед яких законодавчий, бюджетний, економічної політики, закордонних справ, європейських справ, національної безпеки, національної оборони та правоохоронних органів, судовий, аграрний та інші комітети [29]. Їхня структура загалом відображає систему центральних органів виконавчої влади, що сприяє більш ефективному парламентському контролю над урядом.

Особливе місце в парламентській організації займає Комітет палати депутатів. До його складу входять Голова парламенту, його заступники та керівники депутатських фракцій. Основним завданням цього органу є координація діяльності парламенту та пошук компромісів між політичними силами. Саме тут погоджуються питання порядку денного, тривалості дебатів і вирішуються процедурні конфлікти між фракціями [39].

Державні збори обираються строком на чотири роки. Їхні повноваження починаються з моменту проведення установчої сесії та завершуються після скликання нового складу парламенту. Установчу сесію скликає Президент Угорщини не пізніше ніж через 30 днів після виборів. Основний Закон також передбачає можливість дострокового припинення повноважень парламенту. Таке рішення може бути прийняте самими Державними зборами або Президентом за визначених Конституцією умов, зокрема у випадку нездатності сформувати уряд чи своєчасно ухвалити державний бюджет [14].

Конституційний принцип відкритості парламентської діяльності передбачає, що засідання Державних зборів є публічними. Проведення закритого засідання можливе лише за рішенням двох третин депутатів. Для правомочності парламенту необхідна присутність понад половини депутатського корпусу, а більшість рішень ухвалюється простою більшістю голосів присутніх. Водночас окремі питання, насамперед пов'язані зі зміною конституційного законодавства, потребують кваліфікованої більшості у дві третини голосів [14].

Організація парламенту безпосередньо пов'язана з особливостями сучасної виборчої системи Угорщини. Після реформи 2011 р. парламент формується за змішаною виборчою системою, яка поєднує елементи мажоритарного та пропорційного представництва. Із 199 депутатських мандатів 106 розподіляються в одномандатних округах за принципом відносної більшості, тоді як 93 місця розподіляються за партійними списками на загальнонаціональному рівні. За класифікацією сучасних виборчих систем угорська модель належить до змішаних мажоритарних систем. Це пояснюється тим, що більшість депутатів — 53 % складу парламенту — обирається в одномандатних округах, де діє принцип «переможець отримує все». Компенсаційні списки виконують лише часткову коригувальну функцію та не забезпечують повної пропорційності представництва [50].

Порівняно з виборчою системою, яка діяла до 2011 р., нова модель стала значно більш мажоритарною. Якщо раніше одномандатні округи забезпечували обрання приблизно 46 % депутатів, то після реформи їхня частка збільшилася до 53 %. Відповідно, значення пропорційного компоненту виборчої системи зменшилося, що створило додаткові переваги для найбільшої політичної сили. Практичні наслідки цих змін проявилися вже під час парламентських виборів 2014 р. Партія ФІДЕС отримала 44 % голосів за партійними списками, проте здобула перемогу у 91 із 106 одномандатних округів, що становило майже 86 % усіх округів країни. Такий результат

дозволив правлячій партії забезпечити собі конституційну більшість навіть без абсолютної підтримки виборців на національному рівні [50].

Важливим фактором стала також відмова від двотурової системи виборів в одномандатних округах. До реформи кандидат повинен був отримати понад 50 % голосів або перемогти у другому турі. Після 2011 р. достатньою стала проста відносна більшість. Це значно посилило позиції партій із дисциплінованим та стабільним електоратом і водночас ускладнило можливості опозиції консолідувати свої голоси навколо єдиного кандидата. Окремі дискусії викликає проблема джеррімендерингу — зміни меж виборчих округів на користь певної політичної сили. У науковій літературі виділяють три основні форми виборчої упередженості: нерівномірний розподіл населення між округами, різний рівень виборчої активності та безпосереднє політичне маніпулювання межами округів. Саме останній аспект часто стає предметом критики сучасної угорської виборчої системи [50].

Особливо актуальним це питання стало після ухвалення Закону LXXIX від 2024 р., який передбачив нове коригування меж 106 одномандатних округів напередодні парламентських виборів 2026 р. Згідно із законом кількість округів у Будапешті була скорочена з 18 до 16, тоді як у повіті Пешт збільшена з 12 до 14. Крім того, відбулося повне перепланування виборчих округів цього регіону [24].

Такі зміни викликали дискусії щодо їх відповідності позиції Конституційного суду Угорщини, викладеній у рішенні №22/2005. Суд наголошував, що будь-які відхилення від принципу рівності виборчого права повинні мати належне конституційне обґрунтування та не можуть використовуватися для створення політичних переваг окремим партіям. Саме тому нові зміни виборчої географії стали предметом гострих політичних і наукових дискусій [37].

Нормативно-правова база сучасної угорської партійної системи сформувалася в умовах демократичної трансформації наприкінці 1980-х років. Важливим етапом стало ухвалення Закону XXXIV від 1989 р. «Про вибори

депутатів Державних зборів», який запровадив змішану виборчу систему та створив інституційні умови для розвитку багатопартійності й політичного плюралізму. Упродовж наступних десятиліть виборче законодавство забезпечувало конкурентне політичне середовище, однак особливості механізму розподілу мандатів поступово посилювали позиції найбільших партій. Виборчі бар'єри, система компенсаційних мандатів і поєднання мажоритарних та пропорційних елементів суттєво впливали на характер партійної конкуренції та формування парламентського представництва.

Після приходу до влади ФІДЕС у 2010 р. нормативно-правове регулювання партійних процесів зазнало масштабних змін. Ухвалення Основного Закону Угорщини (2011 р.), а також прийняття Закону ССІІ від 2011 р. «Про вибори депутатів парламенту» і Закону XXXVI від 2013 р. «Про виборчу процедуру» суттєво трансформували виборчу систему та механізми функціонування політичних інститутів. Скорочення чисельності парламенту, зміна меж виборчих округів, запровадження механізму «компенсації переможця» та нові вимоги до участі партій у виборах посилили інституційні переваги правлячої партії.

Таким чином, еволюція нормативно-правового регулювання в Угорщині відобразила перехід від моделі, орієнтованої на забезпечення широкого політичного представництва, до системи, у якій законодавчі механізми значною мірою сприяють домінуванню однієї політичної сили. Це стало важливим чинником трансформації партійної системи та особливостей сучасного політичного розвитку Угорщини.

РОЗДІЛ 2.

ІСТОРИЯ СТАНОВЛЕННЯ УГОРСЬКОЇ ПАРТІЙНОЇ СИСТЕМИ

Формування сучасної партійної системи Угорщини відбувалося в умовах масштабних суспільно-політичних перетворень, пов'язаних із демонтажем соціалістичного режиму та переходом до демократичної моделі державного управління. Особливості становлення багатопартійності визначалися сукупністю інституційних і суспільно-політичних чинників, які створили передумови для появи нових політичних акторів та трансформації механізмів політичного представництва. Важливу роль у цьому процесі відіграло збереження в суспільстві певної частини населення, яка поділяла ідеологічні засади попереднього режиму або була пов'язана з його кадровими, організаційними та матеріальними ресурсами. Саме ця соціальна база стала підґрунтям для подальшого функціонування та розвитку політичних сил лівого спрямування [15].

Не менш важливим фактором стало посилення демократичних громадських рухів у середині 1980-х років. Активізація опозиційних ініціатив сприяла формуванню політичного плюралізму та створенню значної кількості нових партій наприкінці десятиліття. Поряд із цим відбулося відродження так званих історичних партій, діяльність яких фактично припинилася наприкінці 1940-х років, хоча юридично вони не були ліквідовані чи заборонені. Додатковим стимулом для інституціоналізації політичних сил стали вибори до Державних Зборів, які відкрили нові можливості для політичної конкуренції та легального представництва різних суспільних інтересів [15].

Початковий етап демократичного розвитку Угорщини у 1989–1990 роках характеризувався надзвичайно інтенсивним процесом партійного будівництва. За короткий період було створено 65 політичних партій, які репрезентували майже весь спектр політичних ідеологій та програмних

орієнтацій. Серед них були представлені консервативно-ліві, соціалістичні, соціал-демократичні, соціал-ліберальні, радикально-демократичні, правоцентристські, народно-демократичні, консервативно-праві та християнсько-демократичні політичні сили [16].

Водночас процес формування багатопартійності в Угорщині мав низку специфічних рис, успадкованих від попередніх політичних режимів. Демократична держава отримала у спадок не лише політичні структури, що виникли на основі колишньої правлячої партії, а й глибокі ідейно-політичні суперечності. Однією з ключових особливостей угорського політичного простору став конфлікт між прихильниками західноорієнтованого розвитку та представниками популістського напрямку. Зазначене протистояння не повністю відповідало класичному поділу на лівих і правих, що надалі суттєво вплинуло як на конфігурацію партійної системи, так і на характер політичної конкуренції в країні [16].

Тобто становлення сучасних партійних процесів в Угорщині відбувалося під впливом комплексу історичних, соціальних та інституційних факторів. Саме в період демократичної трансформації було закладено основи нормативно-правового регулювання діяльності політичних партій, визначено принципи політичного плюралізму та сформовано умови для розвитку конкурентної багатопартійної системи, що продовжує еволюціонувати на сучасному етапі.

Після демократичного переходу 1989–1990 рр. політична система Угорщини почала розвиватися за моделлю конкурентної багатопартійності. У перші роки демократизації на політичній арені одночасно діяли десятки політичних сил різної ідеологічної спрямованості, однак поступово партійна система зазнала структуризації, у результаті чого сформувалося декілька впливових політичних таборів: національно-консервативний, ліберальний, соціал-демократичний, християнсько-демократичний, аграрний та радикально-націоналістичний. Саме взаємодія між цими політичними силами

визначила характер партійних процесів в Угорщині протягом наступних десятиліть [15].

На початковому етапі демократичних перетворень провідні позиції посідав Угорський демократичний форум (УДФ), який став символом поміркованого переходу від соціалістичної системи до демократичного устрою. Успіх партії на парламентських виборах 1990 р. значною мірою пояснювався сформованим образом «спокійної сили», здатної забезпечити масштабні політичні та економічні зміни без соціальних потрясінь. Виборча стратегія УДФ дозволила залучити не лише консервативно налаштованих громадян, але й частину виборців із лівоцентристськими поглядами, які побоювалися радикальних реформ. Проте вже впродовж першої парламентської каденції виявилися серйозні внутрішні проблеми партії. Ідеологічна неоднорідність, відсутність єдиного бачення напрямів реформування держави та конфлікти між окремими групами впливу поступово послаблювали її позиції. Додатковим ударом стала смерть прем'єр-міністра Йозефа Анталла, який був не лише лідером партії, а й ключовою фігурою угорського демократичного транзиту. На парламентських виборах 1994 р. УДФ втратив понад половину попередньої підтримки, а внутрішньопартійні суперечки завершилися розколом організації та утворенням нових політичних структур [15].

Одним із результатів кризи УДФ стало створення Угорської демократичної народної партії, яка прагнула сформувати образ поміркованої правоцентристської сили та уникнути ідеологічних крайнощів. Однак саме в цей період почалося стрімке посилення ФІДЕС, який згодом став головним бенефіціаром трансформації угорського правого табору. Спочатку партія виникла як молодіжне ліберальне об'єднання, проте в середині 1990-х років здійснила суттєву ідеологічну переорієнтацію. Зміна політичного позиціонування супроводжувалася розширенням електоральної бази та переходом до консервативно-національної риторики. Додавши до своєї назви визначення «Угорська громадянська партія», ФІДЕС зробив акцент на ідеї

громадянського суспільства, національної солідарності та модернізації держави [11].

Важливим етапом у розвитку партії стали парламентські вибори 1998 р. Скориставшись кризою традиційних правих сил та розчаруванням частини електорату Союзу вільних демократів, ФІДЕС зміг консолідувати значну частину консервативних виборців. У результаті партія стала основою урядової коаліції та фактичним лідером правого політичного спектра. Після приходу до влади керівництво ФІДЕС розпочало цілеспрямовану політику об'єднання правих сил навколо власного політичного проєкту. Ця стратегія поступово призвела до маргіналізації або поглинання низки менших консервативних партій, що дозволило створити потужний правоцентристський блок [15].

Особливе місце серед союзників ФІДЕС посіла Християнсько-демократична народна партія (ХДНП), яка представляла традиції політичного католицизму в Угорщині. Партія позиціонувала себе як правонаступниця Демократичної народної партії 1947 р. і вже на виборах 1990 р. увійшла до парламенту та урядової коаліції. Однак участь у непопулярному уряді, слабке керівництво та внутрішні конфлікти негативно позначилися на її рейтингах. Після виборів 1994 р. партія пережила затяжну кризу, втратила значну частину активу та фактично опинилася поза парламентом. Ситуація змінилася лише після зближення з ФІДЕС. Напередодні виборів 2010 р. ХДНП остаточно інтегрувалася до правоцентристського альянсу, що дозволило їй повернутися до парламентського представництва та забезпечити собі стабільну політичну присутність у складі урядової коаліції [16].

Вагомим елементом угорської партійної системи впродовж 1990-х років залишалися аграрні політичні сили, насамперед Незалежна партія дрібних господарів (НПДГ). Соціальною базою цієї партії виступали дрібні та середні землевласники, а також значна частина сільського населення. На виборах 1990 р. НПДГ посіла третє місце, мобілізувавши виборців завдяки обіцянкам відновлення приватної земельної власності та проведення реституції. Попри високий рівень підтримки, партія постійно потерпала від внутрішніх

конфліктів. Особливо гостро вони проявилися після приходу до керівництва Йозефа Тордяна, який фактично зосередив управління партією у власних руках. У 1998 р. НПДГ досягла свого найкращого результату, здобувши майже 14 % голосів виборців і увійшовши до урядової коаліції. Проте участь в уряді, аграрна криза та постійні внутрішньопартійні суперечки призвели до стрімкого падіння популярності. Уже на виборах 2002 р. партія втратила більшість своїх позицій і поступово відійшла на периферію політичного життя країни [15].

Серед ліберальних сил провідне місце займав Союз вільних демократів (СВД), який виник на основі демократичної опозиції останніх років соціалістичного режиму. Партія виступала за швидку демократизацію, ринкові реформи та інтеграцію до західних структур. На перших двох демократичних виборах СВД стабільно отримував близько 20 % голосів і посідав друге місце. Значну роль у цьому відіграла антикомуністична риторика та підтримка з боку міської інтелігенції й підприємницьких кіл. Однак стратегічне рішення про входження до коаліції з Угорською соціалістичною партією після виборів 1994 р. стало переломним моментом у розвитку СВД. Для значної частини прихильників співпраця з політичною силою, що асоціювалася з колишнім соціалістичним режимом, виглядала неприйнятною. Уже на виборах 1998 р. партія втратила приблизно дві третини своїх виборців. Подальше зниження підтримки завершилося тим, що на виборах 2010 р. СВД взагалі не зміг потрапити до парламенту [16].

Найвпливовішою силою лівого табору стала Угорська соціалістична партія (УСП), яка утворилася восени 1989 р. внаслідок трансформації Угорської соціалістичної робітничої партії. На перших демократичних виборах УСП отримала лише 8,54 % голосів, що пояснювалося негативним ставленням суспільства до попереднього режиму та розпорошеністю лівого електорату. Проте вже через чотири роки ситуація кардинально змінилася. Невдоволення діяльністю правоцентристського уряду, внутрішня дисципліна та модернізація партійної структури дозволили соціалістам здобути

переконливу перемогу на виборах 1994 р. та сформувати урядову коаліцію разом із СВД [15].

У наступні роки УСП поступово перетворилася на широку політичну коаліцію, здатну залучати не лише традиційних прихильників лівих ідей, а й поміркованих виборців центристських поглядів. На парламентських виборах 2002 р. соціалісти отримали близько 42–46 % голосів виборців, тоді як ФІДЕС набрав 43,6 %. Завдяки коаліції із Союзом вільних демократів УСП сформувала уряд на чолі з Петером Медьєші. Після його відставки у 2004 р. прем'єр-міністром став Ференц Дюрчань, якому вдалося забезпечити перемогу партії й на виборах 2006 р. У цей період соціалісти отримали 49,2 % голосів, тоді як ФІДЕС здобув 36,4 %, ХДНП — 6 %, а СВД — 4,7 % [57].

Попри економічні успіхи урядів Медьєші та Дюрчаня, наприкінці 2000-х років позиції соціалістів почали стрімко погіршуватися. Фінансова криза, внутрішньополітичні скандали та суспільне невдоволення діяльністю уряду призвели до безпрецедентного падіння підтримки. На парламентських виборах 2010 р. УСП отримала лише 12,4 % голосів, що стало одним із найгірших результатів у її історії. Одночасно відбувся стрімкий підйом правих та націонал-консервативних сил [57].

Головним переможцем виборів 2010 р. став альянс ФІДЕС–ХДНП, який здобув 58,5 % голосів і отримав 262 із 386 депутатських мандатів. Такий результат забезпечив коаліції конституційну більшість у Державних зборах та відкрив можливість для масштабних політичних і конституційних реформ. У подальшому політичний союз ФІДЕС і ХДНП ще тричі підтвердив своє домінування на парламентських виборах, закріпивши статус головної політичної сили країни [16].

Важливим наслідком кризи традиційних партій став розвиток радикально-націоналістичного сегмента політики. Найпомітнішим представником цього напрямку стала партія «Йоббік» («Рух за кращу Угорщину»), створена у 2003 р. групою молодих праворадикальних активістів. Партія поєднала націоналістичну, консервативну та популістську риторичку,

акцентуючи увагу на питаннях національної ідентичності, міграції та безпеки. Уже на виборах до Європейського парламенту 2009 р. вона несподівано отримала понад 15 % голосів і провела трьох депутатів до Європарламенту. На парламентських виборах 2010 р. «Йоббік» здобув 11,1 % голосів та 47 депутатських мандатів, ставши третьою політичною силою країни [57].

Подальша еволюція партійної системи супроводжувалася появою нових політичних проєктів. Серед них варто відзначити партію «Наша Батьківщина», яка виникла у 2018 р. на націоналістичній платформі, молодіжний проєкт «Моментум», заснований у 2017 р., екологічно орієнтовану партію «Діалог для Угорщини», а також Партію угорського пса з двома хвостами, яка здобула популярність завдяки сатиричній політичній діяльності. Незважаючи на появу нових гравців, визначальним трендом угорської політики залишається концентрація влади навколо коаліції ФІДЕС–ХДНП та персоналізованого лідерства Віктора Орбана. Після повернення на посаду прем'єр-міністра у 2010 р. він зумів консолідувати навколо себе значну частину консервативного електорату, а послідовні перемоги на парламентських виборах підтвердили високий рівень підтримки як самого політика, так і очолюваної ним партії [16].

Отже, розвиток партійної системи Угорщини характеризується поступовим переходом від фрагментованої багатопартійності початку 1990-х років до моделі домінуючої партії. Якщо на першому етапі політичний простір формували численні консервативні, ліберальні, аграрні та соціал-демократичні сили, то з початку XXI ст. спостерігається концентрація політичного впливу навколо ФІДЕС та його союзників. Водночас історія угорських партій свідчить про значну залежність їхнього успіху від здатності формувати широкі коаліції, адаптувати ідеологічні позиції до суспільних запитів і підтримувати внутрішньопартійну єдність, що особливо наочно демонструють приклади УДФ, СВД, НПДГ та УСП [57].

Перемога коаліції ФІДЕС–ХДНП на парламентських виборах 2010 р. стала переломним моментом не лише для партійної системи Угорщини, а й для всієї моделі політичного розвитку держави. Отримавши конституційну

більшість у Державних зборах, правляча коаліція здобула можливість самостійно визначати напрями реформування політичних інститутів, вносити зміни до законодавства та впливати на функціонування ключових елементів державного управління. Саме тому більшість сучасних дослідників розглядають 2010 р. як початок нового етапу розвитку угорського політичного режиму, який супроводжувався поступовою трансформацією демократичних механізмів та концентрацією влади в руках правлячої політичної сили.

Одну з найбільш ґрунтовних періодизацій цього процесу запропонував угорський політолог Аттіла Аґх. На його думку, політична еволюція Угорщини впродовж 2010–2022 рр. відбувалася у межах трьох взаємопов'язаних етапів, кожен із яких характеризувався специфічними механізмами зміцнення влади ФІДЕС та поступовою зміною характеру політичного режиму. До таких етапів він відносить дедемократизацію (2010–2014 рр.), автократизацію (2014–2018 рр.) та деєвропеїзацію (2018–2022 рр.) [27].

Перший етап, який охоплює період 2010–2014 рр., дослідник визначає як фазу дедемократизації. Його сутність полягала у поступовому послабленні інститутів ліберальної демократії та зміні балансу між гілками влади. Важливо підкреслити, що цей процес відбувався переважно в межах чинного законодавства і не супроводжувався відкритим порушенням конституційного порядку. Навпаки, керівництво ФІДЕС використовувало наявні правові механізми та законодавчі прогалини для розширення власних повноважень. Завдяки конституційній більшості уряд отримав можливість ухвалювати стратегічні рішення без необхідності досягнення компромісу з опозицією.

Найбільш показовим прикладом таких змін стало прийняття нової Конституції Угорщини. Формально процес її ухвалення відбувався відповідно до чинних процедур, однак опозиційні партії та значна частина громадянського суспільства фактично були усунуті від реального впливу на зміст документа. У результаті конституційна реформа перетворилася з інструменту суспільного консенсусу на механізм політичного закріплення

позицій правлячої коаліції. Одночасно відбувалися зміни у виборчому законодавстві, системі функціонування незалежних інституцій та порядку формування органів державної влади [27].

Особливе значення для подальшого розвитку політичного режиму мало реформування виборчої системи. Нові правила виборчого процесу суттєво змінили механізм розподілу мандатів та структуру виборчих округів. Саме ці нововведення стали одним із факторів, які дозволили ФІДЕС зберегти конституційну більшість після парламентських виборів 2014 р. Хоча правляча партія справді здобула підтримку більшості виборців, низка дослідників звертає увагу на диспропорцію між отриманою часткою голосів та кількістю парламентських мандатів. Так, Кім Лейн Шеппеле зазначає, що перемога ФІДЕС була легітимною з точки зору підтримки громадян, однак надмірне парламентське представництво стало наслідком особливостей нового виборчого законодавства, включаючи зміну меж округів, специфіку розподілу компенсаційних мандатів та залучення до голосування етнічних угорців, які проживають за межами країни [53].

Таким чином, до 2014 р. було сформовано політичне середовище, у якому виборча конкуренція формально зберігалася, проте можливості різних політичних сил уже не були рівнозначними. Саме це стало підґрунтям для переходу до наступного етапу трансформації режиму.

Другий етап розвитку, який тривав у 2014–2018 рр., Аттіла Агх визначає як період автократизації. Якщо попередня фаза була спрямована переважно на демонтаж окремих демократичних обмежень, то тепер головним завданням стало закріплення створеної системи та концентрація контролю над політичними, економічними й інформаційними ресурсами держави [27].

Характерною рисою цього періоду стала так звана партійна колонізація державних інститутів. Йдеться про поступове розширення політичного впливу правлячої партії на сфери, які традиційно повинні залишатися автономними від політичної боротьби. Насамперед це стосувалося державного апарату, регуляторних органів, судової системи, громадських фондів та окремих

секторів економіки. У науковій літературі подібний процес нерідко описується як «приватизація держави», коли формально публічні інститути починають діяти в інтересах певної політичної групи.

Символічним підтвердженням нового політичного курсу став виступ Віктора Орбана на літньому університеті Тушваньош у 2014 р., де він уперше відкрито задекларував намір будувати в Угорщині модель так званої неліберальної демократії. У своїй промові Орбан поставив під сумнів універсальність ліберальної демократичної моделі та наголосив на необхідності пошуку альтернативних шляхів розвитку держави. Як приклади успішних країн він назвав Сінгапур, Китай, Індію, Туреччину та Росію, підкреслюючи важливість ефективного державного управління, національних інтересів і політичної стабільності над традиційними принципами ліберальної демократії [60].

Фактично саме після цього виступу концепція неліберальної демократії перетворилася на ідеологічну основу діяльності уряду ФІДЕС. Вона передбачала збереження виборчих механізмів та формальних демократичних процедур, але одночасно допускала посилення ролі держави, обмеження впливу незалежних суспільних інститутів та пріоритет колективних інтересів над індивідуальними правами.

Наступним етапом еволюції режиму стали 2018–2022 рр., які Аттіла Агх характеризує як фазу деєвропеїзації. На його думку, саме в цей період відбулося остаточне оформлення політичної моделі, яка дедалі більше віддалялася від традиційних стандартів західноєвропейської демократії. Якщо раніше суперечності між Будапештом і Брюсселем стосувалися окремих аспектів внутрішньої політики, то після 2018 р. вони набули системного характеру. Особливістю цього періоду стало посилення концепції «Східного відкриття» у зовнішній політиці. Уряд Орбана почав активно розвивати співпрацю з країнами, які не належать до західного демократичного простору. Йдеться насамперед про Росію, Китай, Туреччину та низку інших держав. Офіційний Будапешт позиціонував себе як своєрідний міст між Заходом і

Сходом, прагнучи отримати політичні та економічні переваги від співпраці з обома напрямами. Водночас значна частина європейських дослідників розглядала цю політику як свідчення поступового відходу Угорщини від традиційних європейських цінностей та принципів функціонування демократичної держави [27].

Одним із найважливіших напрямів консолідації влади стало посилення контролю над інформаційним простором. Ключовою подією в цьому процесі стало створення у 2018 р. Центральноєвропейської фундації преси та медіа (KESMA). До складу цієї структури увійшли сотні засобів масової інформації, які підтримували політику уряду. За оцінками дослідників, сьогодні до KESMA належить близько 500 медійних ресурсів різного формату — друковані видання, інтернет-платформи, радіостанції та телеканали. Унаслідок цих процесів структура медійного ринку зазнала істотних змін. До кінця другого десятиліття XXI ст. більшість загальнонаціональних друкованих видань або припинили існування, або перейшли під контроль бізнес-груп, пов'язаних із правлячою партією. Аналогічні тенденції спостерігалися у сфері телебачення, книговидавання та частково в системі недержавної освіти. Це створило ситуацію, коли інформаційний простір дедалі більше концентрувався навколо політичних та економічних структур, лояльних до уряду [33].

Зазначені трансформації суттєво вплинули на міжнародні оцінки угорського політичного режиму. Якщо на початку демократичного транзиту Угорщина розглядалася як одна з найбільш успішних постсоціалістичних демократій Центральної Європи, то після 2010 р. оцінки почали поступово змінюватися. Багато дослідників дійшли висновку, що країна більше не відповідає класичним критеріям ліберальної демократії через послаблення механізмів стримувань і противаг, нерівність політичної конкуренції, концентрацію медіаресурсів та надмірний вплив правлячої партії на державні інститути. Водночас Угорщину складно віднести і до категорії класичних авторитарних режимів. У країні продовжують регулярно проводитися

багатопартійні вибори, опозиційні партії мають можливість брати участь у політичній боротьбі, а діяльність політичних опонентів не супроводжується масштабними репресіями чи повною заборонаю їхньої діяльності. Зберігаються основні елементи політичного плюралізму, громадянського суспільства та конкурентного виборчого процесу, хоча їхня ефективність суттєво обмежена порівняно з класичними демократичними системами [11].

Саме тому сучасний політичний режим Угорщини найчастіше визначають як різновид гібридного режиму, що поєднує окремі демократичні та недемократичні характеристики. Його особливість полягає у формальному збереженні демократичних процедур за одночасного домінування однієї політичної сили в основних сферах суспільного життя. Внаслідок цього політична система країни опинилася у своєрідній «сірій зоні» між демократією та автократією, де механізми політичної конкуренції продовжують існувати, але їхній вплив на зміну влади поступово зменшується [11].

Проведений аналіз засвідчив, що становлення сучасної партійної системи Угорщини було безпосередньо пов'язане з демократичними трансформаціями кінця 1980-х – початку 1990-х років. Перехід до багатопартійності супроводжувався появою значної кількості політичних сил, які представляли практично весь ідеологічний спектр угорського суспільства. Водночас уже впродовж першого десятиліття демократичного розвитку відбулися процеси політичної консолідації, внаслідок яких провідні позиції зайняли Угорська соціалістична партія та ФІДЕС, тоді як значна частина партій, що домінували на початку 1990-х років, втратили свій вплив або припинили активну політичну діяльність.

Дослідження еволюції основних політичних сил показало, що розвиток угорської партійної системи характеризувався поступовим переходом від фрагментованої багатопартійності до домінування одного політичного табору. Особливо важливим стало перетворення ФІДЕС із ліберального молодіжного руху на провідну національно-консервативну партію, яка змогла об'єднати навколо себе більшість правих і християнсько-демократичних сил країни.

Встановлено, що після приходу до влади коаліції ФІДЕС–ХДНП у 2010 р. відбулися суттєві зміни в характері функціонування політичної системи. Послідовні етапи дедемократизації, автократизації та деєвропеїзації сприяли концентрації політичної влади, посиленню впливу правлячої партії на державні інститути та формуванню моделі домінуючої партії. У результаті сучасна угорська політична система поєднує ознаки демократичного та недемократичного розвитку, що дає підстави характеризувати її як різновид гібридного режиму.

Таким чином, історія становлення угорської партійної системи демонструє складний процес трансформації від конкурентної багатопартійності до політичної моделі, у якій ключову роль відіграє довготривале домінування коаліції ФІДЕС–ХДНП, що визначає основні тенденції політичного розвитку сучасної Угорщини.

РОЗДІЛ 3.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПАРТІЙНОЇ СИСТЕМИ УГОРЩИНИ

Сучасний етап розвитку партійних процесів в Угорщині характеризується поєднанням тривалого домінування партії ФІДЕС із поступовою появою нових викликів для сформованої нею політичної моделі. Після більш ніж десятиліття перебування при владі уряд Віктора Орбана зміг не лише забезпечити стабільність власного електорального становища, а й суттєво трансформувати інституційне середовище функціонування політичних партій. Водночас накопичення соціально-економічних проблем, загострення відносин із європейськими інституціями та зростання суспільного запиту на політичні зміни спричинили появу нових тенденцій у партійній системі країни. Особливого значення набуває виникнення політичних проєктів, здатних кинути виклик багаторічній гегемонії ФІДЕС, а також зміна суспільних настроїв щодо ефективності існуючої моделі державного управління. У цих умовах дослідження сучасних партійних процесів дозволяє оцінити перспективи подальшої еволюції угорської політичної системи та характер трансформацій, що відбуваються в умовах неліберального режиму.

Після повернення Віктора Орбана до влади у 2010 р. розвиток партійної системи Угорщини відбувався в умовах послідовної концентрації політичних ресурсів навколо правлячої партії ФІДЕС. Упродовж тривалого часу уряд спирався на поєднання інституційних переваг, контроль над ключовими сегментами політичного процесу та високий рівень електоральної мобілізації власних прихильників. У результаті в країні сформувалася модель політичного домінування, яку значна частина дослідників характеризує як неліберальну демократію або конкурентний авторитаризм. Однак починаючи з 2024 р. політична ситуація в Угорщині почала демонструвати ознаки поступової зміни усталеного балансу сил. На політичній арені з'явився новий впливовий актор

– партія «Тіса», яка за короткий проміжок часу змогла стати головним конкурентом ФІДЕС та відтіснити традиційні опозиційні сили на другорядні позиції [35].

Формування партії «Тіса» стало одним із найпомітніших політичних явищ сучасної Угорщини. Засновником політичного проєкту став Петер Мад'яр – колишній представник політичного табору ФІДЕС, який тривалий час був інтегрованим у владні структури. На початковому етапі «Тіса» розглядалася як персоналістський проєкт, однак швидке зростання її популярності засвідчило наявність значного суспільного запиту на альтернативу чинній владі. Особливістю нового політичного руху стало те, що він зміг мобілізувати не лише традиційно опозиційний електорат, а й частину виборців, які раніше підтримували ФІДЕС. Це дозволило партії досить швидко закріпитися у політичному просторі країни та сформувати образ головної альтернативи урядовій силі [35].

Суттєвим каталізатором зростання популярності «Тіси» стали політичні скандали, які суттєво підірвали репутаційні позиції правлячої партії. Найбільшого резонансу набула справа щодо помилування особи, причетної до приховування фактів жорстокого поводження з дітьми. Суспільне обурення цим рішенням призвело до відставки президента Каталін Новак та колишньої міністерки юстиції Юдіт Варги, яка на той момент була однією з ключових політичних фігур ФІДЕС та очолювала список партії на виборах до Європейського парламенту. Додаткового розголосу ситуації надала обставина, що Юдіт Варга була колишньою дружиною Петера Мад'яра, а їхній особистий конфлікт швидко трансформувався у публічне політичне протистояння. Унаслідок цього новий опозиційний лідер отримав значний медійний ресурс для критики уряду та консолідації протестного електорату [35].

Важливим чинником трансформації партійних процесів стали також економічні труднощі, які дедалі відчутніше впливають на суспільні настрої. Угорська економіка зіткнулася з низкою системних проблем, пов'язаних із заморожуванням частини фінансування з боку Європейського Союзу через

суперечки щодо верховенства права та демократичних стандартів. Втрата доступу до значних фінансових ресурсів створила додаткове навантаження на державний бюджет і поставила під сумнів ефективність сформованої урядом моделі економічного розвитку. Спроби компенсувати скорочення європейського фінансування шляхом активізації співробітництва з Китаєм та іншими східними партнерами не принесли очікуваних результатів, що посилює фінансову вразливість держави [35].

Паралельно посилюються негативні наслідки олігархізації економіки та концентрації ресурсів у руках груп, наближених до правлячої еліти. Економічна стагнація супроводжується високими темпами інфляції, скороченням обсягів іноземних інвестицій та зростанням масштабів трудової міграції кваліфікованих кадрів. Усе це формує підґрунтя для посилення суспільного невдоволення та створює додаткові можливості для політичної мобілізації опозиції. Водночас традиційна риторика уряду, спрямована на покладання відповідальності за внутрішні проблеми на Брюссель, ліберальну опозицію чи зовнішньополітичні чинники, поступово втрачає свою переконливість для частини громадян [16].

На міжнародній арені уряд Орбана продовжує реалізовувати курс, який часто характеризують як політику багатовекторності або «рівної дистанції». Угорщина зберігає членство в Європейському Союзі та НАТО, проте водночас підтримує активні контакти з Росією та Китаєм. Такий підхід неодноразово ставав джерелом суперечностей між Будапештом та західними партнерами. Особливу критику викликали зустрічі угорського прем'єра з лідерами авторитарних держав, а також його позиція щодо окремих міжнародних конфліктів і виборчих процесів у пострадянських країнах. У результаті відносини між Угорщиною та інституціями ЄС упродовж останніх років залишаються напруженими [15].

Показовим у цьому контексті стало головування Угорщини в Раді Європейського Союзу у 2024 р. Попри значні очікування, результати угорського головування були оцінені доволі стримано. Взаємні суперечності

між Будапештом та європейськими інституціями негативно вплинули на ефективність реалізації спільного порядку денного. Фактично єдиним помітним досягненням цього періоду стало сприяння врегулюванню питання щодо приєднання Румунії та Болгарії до Шенгенської зони після зняття відповідних застережень з боку Австрії [35].

Важливим індикатором розвитку партійних процесів залишаються суспільні настрої та рівень довіри громадян до політичних інститутів. Дані соціологічних досліджень демонструють неоднозначну картину. З одного боку, значна частина населення продовжує підтримувати демократичні цінності та розглядає демократію як найбільш прийнятну форму державного устрою. З іншого боку, рівень задоволеності функціонуванням демократичних інститутів залишається невисоким. За результатами дослідження Pew Research Center у 2024 р., думки угорців щодо якості демократії в країні практично розділилися навпіл: 49 % респондентів висловили задоволення її функціонуванням, тоді як 51 % заявили про незадоволення існуючим станом справ. Водночас понад половина громадян продовжує вважати демократію найкращою формою правління [35].

Не менш показовим є рівень довіри до державних інституцій. Дані Євробарометра свідчать, що довіра до парламенту та уряду в Угорщині залишається порівняно низькою та стабілізується на рівні близько 40 %. За результатами Глобального індексу довіри Ipsos, країна належить до держав із найвищими показниками політичної недовіри: близько 70 % громадян не довіряють політичним діячам. При цьому довіра до місцевих органів влади та регіональних адміністрацій є суттєво вищою, ніж до центральних інститутів. Така ситуація може свідчити про поступове посилення ролі локального рівня політики та зміну балансу між урядом і опозиційними силами, особливо після останніх муніципальних виборів. Одночасно дедалі більша кількість угорців розглядає корупцію як одну з найсерйозніших проблем розвитку держави, що також впливає на динаміку партійної конкуренції та електоральні настрої населення [35].

Парламентські вибори 12 квітня 2026 р. стали однією з найважливіших політичних подій в історії сучасної Угорщини. Вони ознаменували завершення тривалого періоду беззаперечного домінування партії «Фідес» та її лідера Віктора Орбана, який перебував при владі з 2010 р. Виборча кампанія проходила в умовах високої політичної поляризації, економічних труднощів та зростаючого суспільного запиту на оновлення політичної еліти. Особливого значення виборам надав той факт, що вперше за останні півтора десятиліття опозиційна сила отримала реальні шанси не лише посилити свої позиції, а й сформувати нову парламентську більшість. Результати голосування засвідчили суттєві зміни у структурі електоральних симпатій та стали свідченням поступової трансформації угорської партійної системи [10].

Вибори відбувалися за змішаною виборчою системою, яка поєднує мажоритарний і пропорційний принципи представництва. Парламент Угорщини складається з 199 депутатів, із яких 106 обираються в одномандатних округах за системою відносної більшості, а ще 93 мандати розподіляються між партіями за пропорційними списками на загальнонаціональному рівні. Така модель, сформована після реформ 2011 р., тривалий час забезпечувала суттєві переваги для найбільшої політичної сили та сприяла концентрації парламентського представництва навколо «Фідес». Однак вибори 2026 р. продемонстрували, що навіть за умов збереження цих інституційних механізмів політичні настрої виборців можуть суттєво змінювати конфігурацію влади [10].

За попередніми результатами голосування, опозиційна партія «Тиса» (TISZA) здобула переконливу перемогу, отримавши 136 депутатських мандатів та 52,4 % голосів за партійними списками, що становило близько 3,1 млн голосів виборців. Коаліція «Фідес–ХДНП» отримала 57 місць у парламенті та 39,1 % голосів, що відповідало приблизно 2,2 млн виборців. Третім учасником нового парламенту стала ультраправа партія «Mi Hazánk» («Наша Батьківщина»), яка здобула 6 мандатів і 5,8 % голосів. Водночас низка політичних сил, які раніше відігравали помітну роль в угорській опозиції, не

з змогли подолати п'ятивідсотковий виборчий бар'єр. Зокрема, без парламентського представництва залишилися проєвропейська «Демократична коаліція» та сатирична «Партія двохвостого собаки» [10].

Отримавши 136 депутатських мандатів, «Гіса» здобула конституційну більшість, яка перевищує необхідний поріг у дві третини складу парламенту. Це означає, що нова політична сила отримала можливість самостійно ініціювати та ухвалювати конституційні зміни, переглядати законодавство конституційного рівня та формувати ключові державні інститути без підтримки інших партій. Особливо показовим є той факт, що за результатами виборів 2022 р. аналогічною конституційною більшістю володіла саме коаліція «Фідес–ХДНП», яка тоді контролювала 135 місць у парламенті. Таким чином, вибори 2026 р. стали безпрецедентним прикладом повної зміни політичного балансу в країні [10].

Важливим показником суспільної мобілізації стала рекордна явка виборців. У голосуванні взяли участь 79,5 % громадян, що перевищило всі попередні показники за період демократичного розвитку Угорщини після 1990 р. Загалом своїм виборчим правом скористалися понад 5,9 млн осіб. Високу активність продемонстрували й угорці, які проживають за кордоном: явка серед них склала 93,4 %, а кількість учасників голосування перевищила 84 тис. осіб. Така активність свідчила про надзвичайно високий рівень політичної зацікавленості суспільства та усвідомлення важливості виборів для майбутнього держави [30].

Попри перемогу опозиції, виборча кампанія проходила в умовах значної інституційної нерівності між учасниками політичного процесу. Упродовж попередніх років партія «Фідес» сформувала систему виборчих правил, яка забезпечувала їй помітні структурні переваги. До таких чинників належали перегляд меж одномандатних округів, концентрація більшості медійного простору під контролем провладних структур, спрощений доступ до голосування для етнічних угорців за кордоном, обмеження впливу позапарламентських партій на діяльність виборчих органів, а також

відсутність ефективних механізмів контролю за фінансуванням виборчих кампаній. Саме тому масштаби перемоги «Тиси» стали несподіваними навіть для багатьох політичних експертів, оскільки опозиційна сила змогла подолати не лише свого головного конкурента, а й численні інституційні бар'єри, сформовані за роки правління «Фідес» [10].

Однією з ключових причин політичних змін стали соціально-економічні процеси, які поступово підривали суспільну підтримку уряду Віктора Орбана. Упродовж тривалого часу економічна модель режиму базувалася на поєднанні масштабних соціальних програм, державних субсидій та фінансових ресурсів, отриманих від Європейського Союзу. Проте в першій половині 2020-х років ця модель почала демонструвати ознаки виснаження. Стрімке зростання інфляції, подорожчання продуктів харчування, зниження купівельної спроможності населення та економічна стагнація негативно вплинули на рівень життя громадян. Додатковим фактором стали наслідки пандемії COVID-19 та економічні потрясіння, спричинені російсько-українською війною. Суттєвий вплив на внутрішню ситуацію мало також замороження фінансування з боку Європейського Союзу через претензії до стану верховенства права в Угорщині. Блокування близько 19 млрд євро фінансової допомоги обмежило можливості уряду реалізовувати звичні механізми підтримки лояльності виборців та фінансування масштабних державних програм. Втрата цих ресурсів посилила економічний тиск на державний бюджет і водночас сприяла поширенню критичних настроїв щодо діяльності уряду [10].

Не менш важливими виявилися накопичені інституційні проблеми. За роки перебування «Фідес» при владі в країні сформувалася система, яка характеризувалася високим рівнем централізації політичної влади, обмеженням можливостей опозиції та посиленням впливу уряду на державні інститути. Серед найбільш дискусійних питань перебували проблеми незалежності судової системи, непрозорість використання коштів ЄС, поширення корупційних практик та концентрація медіаресурсів у руках осіб,

пов'язаних із владою. За оцінками експертів, контроль над приблизно 80 % медіапростору дозволяв уряду тривалий час формувати домінуючий політичний дискурс і мінімізувати вплив критичних голосів. Однак погіршення соціально-економічної ситуації поступово послаблювало ефективність такого інформаційного контролю [15].

Напередодні виборів значного суспільного резонансу набули також повідомлення про можливу координацію окремих дій угорського керівництва з Російською Федерацією. Опубліковані матеріали щодо контактів між представниками угорської та російської політичних еліт викликали гострі дискусії в суспільстві та посилили критику зовнішньополітичного курсу уряду. Особливо чутливим це питання стало на тлі російсько-української війни та загального погіршення безпекової ситуації в Європі [13].

Важливу роль у поразці «Фідес» відіграли й прорахунки її передвиборчої стратегії. Незважаючи на традиційний набір соціально-економічних заходів, включаючи субсидовані кредити, підвищення зарплат і пенсій, а також додаткові соціальні пільги, правляча партія не змогла компенсувати негативний вплив економічних проблем. Центральним елементом кампанії Віктора Орбана стала різка антиєвропейська та антиукраїнська риторика, побудована навколо протиставлення Будапешта політиці Брюсселя та Києва. Значна частина передвиборчої комунікації була спрямована на формування образу зовнішнього ворога та дискредитацію політичних опонентів. Однак така стратегія не знайшла належної підтримки серед виборців, для яких першочерговими залишалися питання економічного добробуту та якості державного управління [6].

У ході кампанії Віктор Орбан активно демонстрував підтримку з боку представників правих та консервативних політичних сил Європи й світу. До числа його публічних союзників належали Джорджа Мелоні, Аліс Вайдель, Андрей Бабіш, Александар Вучич, Беньямін Нетаньягу, Хав'єр Мілей, Роберт Фіцо, Мілорад Додік та інші політики. Особливі сподівання покладалися на підтримку з боку адміністрації президента США Дональда Трампа. Проте

навіть демонстрація міжнародних контактів і зовнішньополітичної підтримки не змогла компенсувати накопичене суспільне невдоволення внутрішньою політикою уряду [10].

Вирішальним чинником виборів стала поява нової конкурентоспроможної опозиційної сили. Партія «Тиса» під керівництвом Петера Мадяра змогла консолідувати різноманітні групи виборців, об'єднавши як традиційних прихильників опозиції, так і частину колишнього електорату «Фідес». На відміну від попередніх опозиційних проєктів, які часто страждали від внутрішньої роздробленості, «Тиса» запропонувала суспільству чітку альтернативу існуючій політичній моделі. Саме здатність мобілізувати широкий спектр невдоволених громадян стала одним із ключових факторів її успіху та визначила результат парламентських виборів 2026 р. Отже, парламентські вибори 2026 р. стали переломним моментом у розвитку угорської партійної системи. Вони продемонстрували, що навіть за умов тривалого інституційного домінування однієї політичної сили накопичення соціально-економічних проблем, падіння довіри до влади та поява ефективної політичної альтернативи здатні спричинити докорінну трансформацію політичного ландшафту. Перемога партії «Тиса» засвідчила початок нового етапу розвитку партійної конкуренції в Угорщині та створила передумови для перегляду політичної моделі, яка формувалася в країні протягом попередніх шістнадцяти років [10].

Однією з найважливіших тенденцій розвитку угорських партійних процесів у середині 2020-х років стала поява нової політичної сили, яка змогла порушити багаторічну монополію партії «Фідес» на домінування в політичному просторі країни. Такою силою стала партія «Тиса» (Tisztelet és Szabadság Párt – Партія поваги і свободи, TISZA), яка за короткий час перетворилася з маловідомого політичного проєкту на головного конкурента правлячого режиму та ключового актора угорської політики. Її стрімке зростання стало наслідком не лише суспільного запиту на політичні зміни, але

й глибокої кризи традиційної опозиції, яка протягом багатьох років не могла запропонувати виборцям ефективної альтернативи владі Віктора Орбана [35].

Формально партія була створена ще у 2020 р., однак тривалий час залишалася малопомітною політичною структурою. Реальний розвиток політичного проекту розпочався лише у 2024 р., коли його очолив Петер Мадяр. Уже в перший рік активної діяльності партія продемонструвала несподівано високі результати на виборах до Європейського парламенту, отримавши майже 30 % голосів виборців та здобувши сім депутатських мандатів. Успіх дозволив партії інтегруватися до європейського політичного простору через входження до Європейської народної партії, яка традиційно об'єднує провідні правоцентристські сили Європи. Особливо символічним цей крок став на тлі виходу з Європейської народної партії «Фідес», що раніше тривалий час була одним із її впливових членів [16].

Зростанню популярності «Тиси» сприяла активна участь у громадських кампаніях та протестному русі. Упродовж 2024–2025 рр. партія стала одним із головних організаторів масштабних антиурядових демонстрацій у Будапешті та інших містах країни. На відміну від традиційних опозиційних партій, які переважно діяли в межах парламентських процедур, нова політична сила зробила ставку на безпосередню мобілізацію громадян та постійну присутність у публічному просторі. Це дозволило їй швидко сформувати імідж політичної альтернативи чинному режиму. Центральною фігурою партії став Петер Мадяр – юрист, дипломат і колишній представник політичного істеблішменту, який тривалий час був пов'язаний із владною системою «Фідес». У різні роки він працював у Міністерстві закордонних справ Угорщини та Постійному представництві країни при Європейському Союзі. Саме його належність до правлячої політичної еліти стала одним із чинників майбутнього успіху. На відміну від багатьох опозиційних політиків, які критикували владу з позиції зовнішніх спостерігачів, Мадяр мав можливість апелювати до власного досвіду перебування всередині системи та

демонструвати обізнаність із механізмами функціонування владних інститутів [10].

Поворотним моментом у політичній кар'єрі Мадяра став скандал 2024 р., пов'язаний із рішенням президентки Угорщини Каталін Новак помилувати особу, засуджену у справі про сексуальне насильство щодо неповнолітніх. Суспільний резонанс навколо цього рішення призвів до відставки як самої президентки, так і міністерки юстиції Юдіт Варги, яка водночас була колишньою дружиною Мадяра. Після цього він залишив державну службу та дистанціювався від «Фідес», поступово перетворившись на одного з найвідоміших критиків уряду Віктора Орбана [30].

Важливою особливістю політичної стратегії Мадяра стало те, що він не позиціонував себе як представник традиційної ліберальної опозиції. Натомість його політична риторика була орієнтована на консервативно налаштованих виборців, значна частина яких раніше підтримувала «Фідес». Саме це дозволило партії вийти за межі традиційного опозиційного електорату та створити новий центр тяжіння для виборців правоцентристського спрямування [6].

На відміну від багатьох попередніх опозиційних проєктів, «Тиса» змогла запропонувати альтернативу владі не лише з точки зору демократичних цінностей, а й у межах консервативного політичного дискурсу. Такий підхід значно ускладнив для «Фідес» використання традиційної стратегії дискредитації опонентів як «ліберальних» або «антинаціональних» сил. Фактично вперше за тривалий період правляча партія зіткнулася з конкурентом, який працював на тому самому електоральному полі та апелював до схожих ціннісних орієнтирів [6].

Додатковою перевагою стало те, що частина опозиційних партій свідомо відмовилася від активної участі у виборах або суттєво скоротила власну кампанію, щоб уникнути розпорошення голосів. Зокрема, подібну позицію зайняли ліберальний рух «Momentum» та окремі екологічні політичні сили. Це

сприяло концентрації протестного електорату навколо «Тиси» та посиленню її позицій як головної альтернативи чинній владі [10].

На початку лютого 2026 р. партія представила власну програму розвитку держави під назвою «Дієва та гуманна Угорщина». Документ став першою комплексною спробою сформулювати бачення майбутнього розвитку країни після завершення тривалого періоду домінування «Фідес». Ідейною основою програми стали чотири ключові принципи: мирна та впорядкована Угорщина, вільна та щаслива Угорщина, чиста й прогресивна Угорщина, а також багата й успішна Угорщина. Усі вони поєднували соціально орієнтований підхід із наголосом на верховенстві права, демократичному врядуванні та економічній модернізації держави. Особливу увагу партія приділила реформуванню освітньої сфери. Серед пріоритетних завдань були визначені підвищення заробітної плати педагогічним працівникам, ліквідація державної монополії на навчальні матеріали, відновлення університетської автономії та повернення повноцінної участі угорських студентів у програмі Erasmus. У програмних документах наголошувалося, що якісна освіта повинна стати одним із фундаментів майбутнього економічного розвитку країни. У сфері охорони здоров'я передбачалося поступове збільшення державних витрат, підвищення рівня оплати праці медичних працівників та розширення самостійності медичних закладів. Партія виходила з того, що деградація медичної інфраструктури та кадровий дефіцит стали одними з найсерйозніших соціальних проблем сучасної Угорщини. Значне місце в програмі займають економічні питання. Партія виступає за підтримку малого та середнього бізнесу, реформування системи державних закупівель, посилення антикорупційної політики та повернення фінансових ресурсів Європейського Союзу, заморожених через претензії до стану верховенства права в країні. Водночас пропонується реалізація заходів із боротьби проти інфляції, поступове впровадження євро як національної валюти та введення додаткового оподаткування надвеликих статків [10].

Помітне місце у програмі посідає енергетична політика. «Тиса» виступає за скорочення залежності від російських енергоносіїв до 2035 р., підвищення енергоефективності за рахунок використання фондів ЄС та перегляд реалізації проєкту «Пакш-II», який є одним із ключових напрямів енергетичного співробітництва між Угорщиною та Росією. У такий спосіб партія прагне поєднати питання енергетичної безпеки з курсом на європейську інтеграцію. У зовнішньополітичній сфері програмні положення передбачають відновлення довіри між Угорщиною та її західними партнерами, активізацію співпраці в межах ЄС і НАТО, поглиблення регіональної взаємодії та відновлення традиційного угорсько-польського партнерства. Окремо декларується намір забезпечити вступ країни до єврозони до 2030 р. та поступово збільшити оборонні витрати відповідно до зобов'язань у рамках НАТО. Водночас програма «Тиси» не є повністю альтернативною щодо всіх напрямів політики. У питаннях міграції та окремих аспектів бюджетної політики її позиції частково збігаються з підходами «Фідес». Зокрема, партія критично оцінює Пакт ЄС про міграцію та притулок і виступає за збереження суворого контролю над міграційними процесами. Така позиція демонструє прагнення зберегти підтримку консервативно налаштованого електорату та уникнути різкого ідеологічного розриву з частиною виборців правого спектра [10].

Поява партії «Тиса» стала одним із найважливіших чинників трансформації сучасної угорської партійної системи. Її успіх пояснюється поєднанням кількох факторів: кризою багаторічного домінування «Фідес», появою харизматичного лідера, здатністю об'єднати різні сегменти опозиційного електорату та формуванням переконливої правоцентристської альтернативи чинній владі. Саме тому «Тиса» сьогодні розглядається як потенційний архітектор нового етапу розвитку угорської політики та партійної конкуренції [17].

Після перемоги партії «Тиса» на парламентських виборах 2026 р. українсько-угорські відносини отримали перспективу суттєвого

перезавантаження. На відміну від уряду Віктора Орбана, який протягом тривалого часу блокував низку рішень Європейського Союзу щодо України та використовував питання угорської меншини Закарпаття як інструмент політичного тиску, новий прем'єр-міністр Петер Мадяр задекларував курс на відновлення довіри у відносинах із сусідами та повернення Угорщини до конструктивної співпраці в межах ЄС і НАТО [4].

Важливою відмінністю нової політичної лінії стала зміна риторики щодо російсько-української війни. Петер Мадяр публічно наголосив, що Україна є жертвою російської агресії та має повне право захищати власний суверенітет і територіальну цілісність. Він також заявив, що жодна держава не може нав'язувати Україні умови мирного врегулювання, що суттєво контрастує з позицією попереднього угорського керівництва [58].

Разом із тим не варто очікувати повного збігу позицій Києва та Будапешта. Керівництво «Тиси» підтримує європейську інтеграцію України, однак виступає проти її прискореного вступу до ЄС без виконання всіх необхідних процедур та критеріїв. Уряд Мадяра наполягає на врегулюванні питання прав угорської національної меншини на Закарпатті як однієї з ключових умов подальшого просування переговорного процесу. Показовим кроком стало досягнення у червні 2026 р. домовленостей між Україною та Угорщиною щодо забезпечення мовних, культурних та освітніх прав угорської громади. Після цього Будапешт погодився підтримати початок першого етапу переговорів про вступ України до ЄС та фактично зняв блокування цього процесу. (69) Отже, перемога партії «Тиса» створює передумови для переходу українсько-угорських відносин від конфронтаційної до прагматично-партнерської моделі. Хоча окремі суперечності, насамперед щодо національних меншин та темпів євроінтеграції України, зберігатимуться, загальна тенденція свідчить про поступове відновлення політичного діалогу, посилення співпраці в межах європейських та євроатлантичних структур і зниження рівня взаємної напруженості.

Розвиток партійних процесів в Угорщині на сучасному етапі відбувається в умовах глибокої трансформації політичної системи. Упродовж тривалого періоду домінування партії «Фідес» на чолі з Віктором Орбаном сформувалася модель політичного управління, для якої характерними стали концентрація влади, посилення контролю над державними інститутами, обмеження конкурентності політичного середовища та зростання ролі неформальних механізмів впливу. Це сприяло закріпленню позицій правлячої сили, але водночас призвело до накопичення економічних, соціальних та інституційних проблем.

Починаючи з 2024 р., у партійній системі Угорщини відбулися суттєві зміни, пов'язані зі стрімким зростанням популярності партії «Тиса» та її лідера Петера Мадяра. На тлі суспільного невдоволення економічною ситуацією, корупційними скандалами та втомою від багаторічного політичного домінування «Фідес» нова політична сила змогла консолідувати значну частину опозиційного електорату й запропонувати альтернативну модель розвитку держави. Парламентські вибори 2026 р. стали переломним моментом у розвитку угорської партійної системи. Перемога партії «Тиса» та здобуття нею конституційної більшості засвідчили завершення етапу беззаперечного домінування «Фідес» і відкрили новий цикл політичної конкуренції. Водночас результати виборів продемонстрували високий рівень суспільного запиту на оновлення державного управління, боротьбу з корупцією, відновлення принципів верховенства права та посилення європейської інтеграції.

Таким чином, сучасний етап розвитку партійних процесів в Угорщині характеризується переходом від тривалого домінування однієї політичної сили до формування нової конфігурації партійної системи. Подальша еволюція політичного життя країни значною мірою залежатиме від здатності нових політичних еліт реалізувати заявлені реформи, забезпечити демократичну конкурентність та відновити довіру суспільства до державних інститутів.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження ми дійшли наступних висновків:

1. Нормативно-правове підґрунтя розвитку партійних процесів в Угорщині відображає поступову еволюцію від постсоціалістичної моделі до формату, де формально демократичні механізми поєднуються з елементами політичної асиметрії. Початковий етап трансформації був пов'язаний із конституційним демонтажем однопартійної системи та закріпленням багатопартійності як базового принципу політичного порядку. Закон XXXIV від 1989 р. «Про вибори депутатів Державних зборів» заклав основу змішаної виборчої системи, яка одночасно мала забезпечити представництво різних політичних сил і сприяти формуванню керованої парламентської стабільності. Подальша нормативна перебудова, зокрема ухвалення «Основного Закону Угорщини» 2011 р. та виборчих законів – Закону ССШ від 2011 р. «Про вибори депутатів парламенту» та Закону XXXVI від 2013 р. «Про виборчі процедури», змінила баланс між принципами пропорційності та мажоритарності. У результаті посилилася роль великих політичних акторів, зросла значущість інституційних ресурсів влади та сформувалася тенденція до концентрації політичного представництва, що вплинуло на звуження конкурентного поля та переосмислення самої логіки партійної боротьби.

2. Історичний розвиток угорської партійної системи демонструє класичну для постсоціалістичних країн динаміку переходу від високофрагментованої багатопартійності до структурованої, але поступово асиметричної системи конкуренції. На початку 1990-х років партійне поле характеризувалося ідеологічною різноманітністю та інституційною нестабільністю, де ключові позиції займали Угорський демократичний форум, Альянс вільних демократів, Угорська соціалістична партія, Незалежна партія

дрібних господарів, Християнсько-демократична народна партія та ФІДЕС. У цей період відбувалося формування базових електоральних розмежувань, однак відсутність усталених партійних ідентичностей зумовлювала високу волатильність виборчих результатів. У 2000-х роках посилюється тенденція до консолідації політичного простору та формування двополюсної конкуренції між ФІДЕС і Угорською соціалістичною партією, що відповідало моделі обмеженої плюралістичної системи. Після 2010 року відбувається якісна зміна конфігурації: поступовий перехід до домінантної партійної моделі, в якій ФІДЕС не лише здобуває стійку електоральну перевагу, але й закріплює її через інституційні механізми, що впливають на нерівність умов політичної конкуренції та зменшення ефективності опозиційного контролю.

3. Сучасний стан партійної системи Угорщини протягом тривалого часу визначався логікою домінантної партії, де ФІДЕС виступала системоутворюючим актором, здатним поєднувати електоральну підтримку, організаційну мережу та інституційну перевагу. Така модель забезпечувала високий рівень політичної стабільності, однак водночас призводила до поступового звуження конкурентного середовища та зниження рівня політичної ротації еліт. Переломним моментом стали події 2024–2026 років, коли поява та швидке зростання популярності партії «Тиса» на чолі з Петером Мадяром суттєво змінили структуру політичної конкуренції. Перемога цієї політичної сили на парламентських виборах 2026 року свідчить про потенційний демонтаж моделі домінантної партії та відновлення конкурентної багатопартійності. Водночас ця трансформація не є завершеною: нова конфігурація партійного поля характеризується високою інституційною невизначеністю, переоцінкою ролі опозиції та необхідністю переформатування механізмів політичного представництва. Подальший розвиток системи залежатиме від того, чи відбудеться інституціоналізація нової політичної рівноваги або ж відтворення попередніх тенденцій концентрації влади.

4. Трансформація партійної системи Угорщини та перспективи українсько-угорських відносин взаємопов'язані через зміну зовнішньополітичних пріоритетів та внутрішньополітичної логіки прийняття рішень. Потенційне зміцнення проєвропейської орієнтації нової політичної еліти створює передумови для переосмислення попередньої конфронтаційної моделі взаємодії з Україною, яка значною мірою формувалася в умовах централізованого політичного контролю та жорсткої внутрішньополітичної мобілізації. Орієнтація на інтеграцію в рамки ЄС і НАТО може сприяти більш інституційно узгодженій та прогнозованій зовнішній політиці, що відкриває можливості для відновлення політичного діалогу та розширення співпраці в безпековій і євроінтеграційній сферах. Водночас структурні фактори двосторонніх відносин, зокрема питання національних меншин, історичної пам'яті та регіональної політики, залишаються довгостроковими джерелами потенційної напруги. Таким чином, зміни в угорській партійній системі не гарантують автоматичної нормалізації відносин, однак формують більш сприятливе інституційне середовище для переходу від конфронтаційної до прагматично-партнерської моделі взаємодії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гашпар М. Рух Momentum: хлопці з Пешта. URL: <https://politkrytyka.org/2017/08/12/ruh-momentumhloptsi-z-peshta/>
2. Давимука О. Парламентські вибори в Угорщині: переобрання Орбана і наслідки для України та Європи. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-04/vibori_ugorschina.pdf
3. Держалюк М. Активізація діяльності Угорщини у регіоні та Україні. Стратегічні пріоритети. 2018. № 1. С. 48-56.
4. Ємець М. Мадяр: Угорщина знову буде надійним партнером у ЄС і НАТО. Європейська правда. 13.04.2026. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2026/04/13/7235290/>
5. Іванець Т., Тополянський С. Парламентські вибори 2022–2025 років у країнах вишеградської групи як індикатори делібералізації демократії. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2026. Випуск 58. Том 2. С.233-240. DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v058.2.2026.37>
6. Каспрук В. Загроза для Орбана чи надія для України? Про феномен Петера Мадяра. Главком. 17.02.2026. URL: <https://glavcom.ua/columns/kaspruk/zahroza-dlja-orbana-chi-nadija-dlja-ukrajini-pro-fenomen-petera-madjara-1103441.html>
7. Кобзар Ю. Вибори в Угорщині: з'явилися перші офіційні результати. УНІАН. 12.04.2026. URL: <https://www.unian.ua/world/vibori-v-ugorshchini-z-yavilisya-pershi-oficiyni-rezultati-13346880.html>
8. Мадяр Б., Мадловіч Б. Посткомуністичні режими: актори, інституції та динаміка. Короткий путівник / пер. з англ. Олександр Тирон. Бостон: Academic Studies Press, 2023. 248 с.
9. Остапець Ю. О., Радько А. І. Вплив парламентських виборів в Угорщині 2022 року на акторний склад та конфігурацію партійної системи.

- Регіональні студії. 2023. №23. С81-86. URL: <https://scispace.com/pdf/the-impact-of-the-2022-parliamentary-elections-in-hungary-on-11dgu1ry.pdf>
10. Парламентські вибори в Угорщині – 2026: результати та наслідки для внутрішньої і зовнішньої політики держави. Національний інститут стратегічних досліджень. 14.04.2026. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/parlamentski-vybory-v-uhorshchyni-2026-rezultaty-ta-naslidky>
11. Ратушний Д. М. Політичний режим Угорщини: від партократії до електоральної автократії та організованої клептократії. Політичне життя. 2024. №2. С.116-123. <https://jpl.donnu.edu.ua/article/view/16099/15994>
12. Романюк А., Литвин В. Порівняльний аналіз політичних інститутів країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи: монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 548 с.
13. Собенко Н. Узгоджував з РФ дії проти України та ЄС: ЗМІ опублікували записи розмов Сійярто і Лаврова. Суспільне Новини. 08.04.2026. URL: <https://suspilne.media/1284908-uzgodzuvav-z-rf-dii-proti-ukraini-ta-es-...>
14. Ткач Д. І. Конституційно-правові засади організації та діяльності державних зборів Угорщини. Часопис Київського університету права. 2023. №1. С.43-48. URL: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/download/803/746/>
15. Ткач Д. І. Політико-ідеологічний процес в Угорщині на сучасному етапі. URL: <https://www.krok.edu.ua/download/publikatsiji/tkach-dmitro-ivanovich/dmitro-tkach-publikatsiya-007.pdf>
16. Ткач Д. І. Сучасна Угорщина – шлях від демократії до авторитаризму: історична ретроспектива. Проблеми всесвітньої історії. 2024. № 1(25). С.86-103. URL: <https://journal.ivinas.gov.ua/pwh/article/download/294/267>
17. Ткач Д. Право-консервативна ідеологія уряду Віктора Орбана – головна причина системного конфлікту ЄС та Угорщини. Зовнішні справи. 2022. Т. 32. № 1. С. 9–15.

- 18.Ткач Д.І. Влада та опозиція в Угорщині—зміна облич чи зміна курсу? Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. ІФ Кураса НАН України. № 2. 2014. С. 75-90
- 19.Тужанський Д. Вартові режиму Віктора Орбана. URL: <https://medialab.online/news/magyarország/>
- 20.Черленяк І. І. Особливості парламентської виборчої системи Угорщини. Стратегічні пріоритети. 2007. №4(5). С.41-47. URL: https://www.libr.dp.ua/text/sp2007_4_6.pdf
- 21.«Якщо вам це потрібно»: Орбан запропонував біженцям коридор до ЄС через Угорщину. URL: <https://tsn.ua/svit/yakscho-zahid-cogo-hoche-orban-zaproponuvav-bizhencyam-koridor-u-yes-cherez-ugorschinu-1902991.html>
- 22.2013. évi XX. törvény. Az egyes igazságügyi jogviszonyokban alkalmazandó felső korhatárral kapcsolatos törvénymódosításokról. URL: TV <http://mkogy.jogtar.hu/?page=show&docid=a1300020>
- 23.Act CCIII of 2011 on the Elections of Members of Parliament. URL: <https://njt.jog.gov.hu/jogszabaly/en/2011-203-00-00>
- 24.Act LXXIX of 2024 amending certain laws relating to elections and related Acts with amendments. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF\(2025\)016-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF(2025)016-e)
- 25.Act No. XXXIV of 1989 on the Election of Members of Parliament. URL: https://static.valasztas.hu/parval2006/en/02/acts/1997c_en.html
- 26.Act XXXVI of 2013 on Electoral Procedure. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF\(2021\)062-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF(2021)062-e)
- 27.Ágh A. The Orbán regime as the ‘perfect autocracy’: The emergence of the ‘zombie democracy’ in Hungary. *Politics in Central Europe*, 18, 2022. P.1–25.
- 28.Az Országgyűlésről szolo 2012. evi XXXVI. torvényben es az egyes hazszabalyi rendelkezesekről szolo 10/2014. (II. 24.) OGY határozatban foglalt. URL:

https://www.parlament.hu/documents/10181/56582/HSZ+b%C5%91v%C3%ADtett+10_11/bb5bbe97-f9c2-4de3-bc34-6452f8a5c2fc

29. Bizottsági honlapok. URL: <https://www.parlament.hu/bizottsagok-honlapjai>
30. Composition of the National Assembly. Parliamentary Elections. 12.04.2026. URL: <https://vtr.valasztas.hu/ogy2026/orszaggyules-osszetetele>
31. Enyedi Z. The Survival of the Fittest: Party System Concentration in Hungary. URL: <https://energy.ceu.edu/sites/default/files/publications/en7.pdf>
32. Fundamental Law of Hungary URL: <https://codices.coe.int/codices/documents/constitution/E92D6B12-66B2-4899-976E-D2C95F4AE565?lang=eng>
33. Haraszi M. Viktor Orbán's Propaganda State/ Brave New Hungary. Mapping the System of National Cooperation. J. M. Kovács, T. Balazs (eds). Lexington Books, 2020. P. 211–225
34. Hungary and Ukraine agree on minority rights, paving way for EU talks. Reuters. 03.06.2026. URL: <https://www.reuters.com/world/hungary-ukraine-reach-crucial-agreement-minority-rights-pm-magyar-says-2026-06-03/>
35. Hungary Country Report 2026. URL: <https://bti-project.org/en/reports/country-report/HUN>
36. Hungary's Electoral System: Constructing a System Favorable to the Governing Party and Its Future Prospects. 20.10.2025. URL: <https://instituteofgeoeconomics.org/en/research/hungarys-electoral-system-constructing-a-system-favorable-to-the-governing-party-and-its-future-prospects/>
37. In the name of the Republic of Hungary. Decision 22/2005 (VI. 17.) AB. URL: [http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/e7e5977153156767c1257ada00525790/\\$FILE/en_0022_2005.pdf](http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/e7e5977153156767c1257ada00525790/$FILE/en_0022_2005.pdf)
38. Itt vannak a számok így befolyasolják orbaneke a mediat. URL: <http://magyarinfo.blog.hu/2015/02/05/itt>

39. Kilenyi Geza: Az Országgyűlés. In: Kilenyi Geza, Hajas Barnabás (szerk.): Fejezetek az alkotmányjog köréből. Egyetemi jegyzet. Budapest, Rejtjel Kiadó, 2005. 118p.
40. Kornai J. Hungary's U-Turn: Retreating from Democracy. *Journal of Democracy*. 2015. №26(3). P. 34–48.
41. Magyar B. Post-Communist Mafia State: The Case of Hungary. Central European University Press, 2016. 336 p.
42. Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25). URL: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100425.atv>
43. Magyarország Alaptörvénye. 24. cikk, (5) bekezdés. URL: http://www.njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=140968#foot_41_place
44. Magyarország Alaptörvénye. 37. cikk, (4) bekezdés. URL: http://www.njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=140968#foot_41_place
45. Magyarország Alaptörvénye. Záró és egyes rendelkezések. URL: http://www.njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=140968#foot_41_place
46. Magyarországon a harmadik legrosszabb a sajtószabadság helyzete az uniós tagállamok közül. URL: <https://hu.euronews.com/2022/05/03/magyarorszagon-a-harmadik-legrosszabb-a-sajtoszabadsag-helyzete-az-unios-tagallamok-kozul>
47. Megalakult az új Országgyűlés 9 frakcióval és 15 bizottsággal. URL: <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20220502/megalakult-az-uj-orszaggyules-9-frakcioval-es-15-bizottsaggal-542477>
48. Norberg J. How Viktor Orbán's Hungary Eroded the Rule of Law and Free Markets. *Policy Analysis*. № 1015. 31.03.2026. URL: <https://www.cato.org/policy-analysis/how-viktor-orbans-hungary-eroded-rule-law-free-markets>
49. Palata L. Hungary: Shadow of the Weimar Republic. *Transitions Online*. 16.06.2012. URL: www.tol.cz
50. Pálvölgyi F. Hungary's electoral system: Reforms, gerrymandering, and strategic voting in 2026. URL: <https://www.unav.edu/web/global->

affairs/hungary-s-electoral-system-reforms-gerrymandering-and-strategic-voting-in-2026

- 51.Pap A. L. Democratic decline in Hungary: law and society in an illiberal democracy. Routledge, 2018. 180 p.
- 52.Rasz B. Political Pluralism in Hungary: The 1990 Elections. Soviet Studies, 1991, Vol. 43, No.1. p. 35 - 41.
- 53.Scheppele Kim Lane. Legal but not Fair: Viktor Orbán's New Supermajority. New York Times, 2014. URL: https://archive.nytimes.com/krugman.blogs.nytimes.com/2014/04/13/legal-but-not-fair-hungary/?_php=true&_type=blogs&_r=0
- 54.Smuk Peter – 27/1998. (VI. 16.) AB határozat – Frakcioalakítás <https://jogkodex.hu/doc/6881473>
- 55.Szirmai É. A digitális identitás titkos jelei. In: Balázs G.,Minya K., Pölcz Á. (szerk.) A titok szemiotikája. Budapest: MagyarSzemiotikai Társaság, 2019. P. 301-312.
- 56.The European Elections Monitor (Результати парламентських виборів в Угорщині 2022 р.). URL: [https:// www.robert-schuman.eu/en/eem/1969-viktor-orban-wins-for-the-fourth-time-in-a-row-in-hungary-s-generalelections](https://www.robert-schuman.eu/en/eem/1969-viktor-orban-wins-for-the-fourth-time-in-a-row-in-hungary-s-generalelections)
- 57.Tőkéczki László: Magyar konzervatizmus – hagyomány és a jelenkor. Bp.: Battyáni Alapítvány, 1994. 359 p.
- 58.Vakulina S. «We cannot ask any country to give up its territory», Magyar says on Ukraine. 13.04.2026. URL: <https://www.euronews.com/2026/04/13/we-cannot-ask-any-country-to-give-up-its-territory-magyar-says-on-ukraine>
- 59.Valuch T. A magyartársadalomszerkezetiváltozásai, 1945–1990. Bp.: Rubikon, 2001. 228 o.
- 60.Viktor Orbán's Speech at Băile Tușnad (Tusnádfürdő) of 26 July 2014. The Budapest Beacon. URL: <https://budapestbeacon.com/full-text-of-viktor-orbans-speech-at-baile-tusnad-tusnadfurdo-of-26-july-2014>